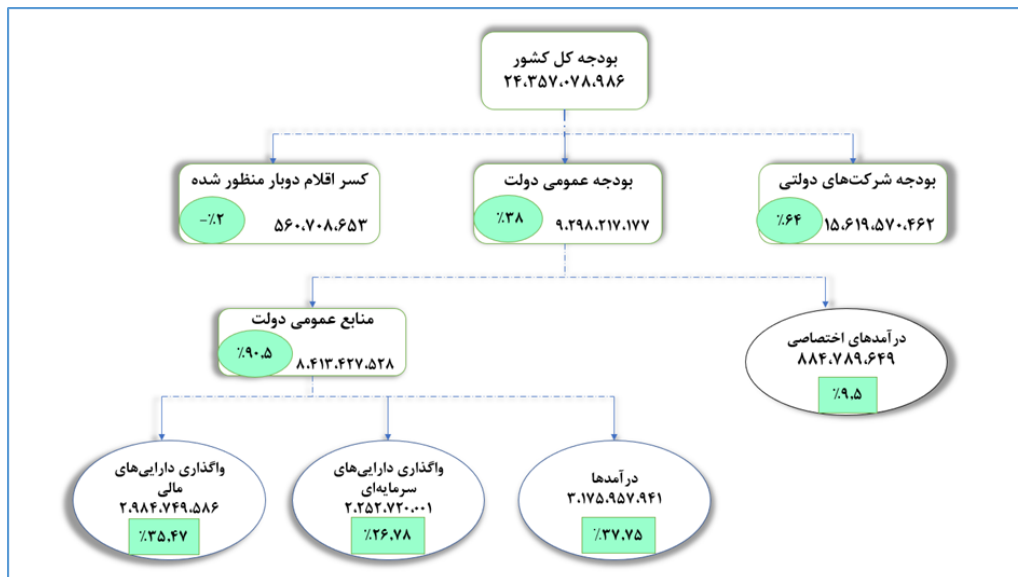

بررسی منابع بودجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

گروه پژوهشی نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی

مجموعه گزارش شماره ۲۰۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسه گزارش

عنوان	بررسی منابع بودجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور
کد شناسه	۹۹-۹-۱۰۲۵۷
گروه پژوهشی	نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی
پدیدآورنده	جمال کاکائی
مشاور علمی	محمد جواد محسنی‌نیا
ناظر علمی	یدالله ابراهیمی‌فر
ناشر	مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری
طراح جلد	پدرام حاجی اسماعیلی
تاریخ انتشار	آذرماه ۱۳۹۹
مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی سازمان برنامه و بودجه کشور و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری نیست.	
حقوق معنوی اثر به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر مأخذ بلامانع است.	
آدرس: تهران - خیابان نجات‌اللہی - خیابان سپند شرقی - پلاک ۱۶ شماره‌های تماس ۰۲۱-۴۳۳۰۶۰۰۰ شماره پیام‌رسان ۰۹۹۲۱۵۷۵۸۴۳	
https://www.dfrc.ir/	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	خلاصه مدیریتی.....
۱	مقدمه .....
۳	۱- بودجه و قواعد سیاست‌های مالی.....
۶	۲- منابع بودجه عمومی دولت .....
۷	۲-۱- درآمدهای عمومی.....
۷	۲-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای.....
۷	۲-۳- واگذاری دارایی‌های مالی .....
۸	۳- منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.....
۹	۳-۱- منابع بودجه عمومی در لایحه سال ۱۴۰۰.....
۹	۳-۱-۱- درآمدهای عمومی در سال ۱۴۰۰.....
۱۰	۳-۱-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای.....
۱۰	۳-۱-۳- واگذاری دارایی‌های مالی.....
۱۱	۴- منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....
۱۴	۵- عملکرد منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....
۱۶	۵-۱- درآمدهای عمومی.....
۲۰	۵-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای.....
۲۳	۵-۳- واگذاری دارایی‌های مالی.....
۲۷	۶- دستگاه‌های اصلی تأمین کننده منابع بودجه عمومی.....
۲۷	۶-۱- درآمدهای عمومی.....
۳۳	۶-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی.....
۳۵	۷- درآمدهای استانی به تفکیک عمومی- اختصاصی.....
۴۰	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۴۱	منابع.....

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱: تغییرات (رشد) و سهم درآمدهای عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰.....	۹
جدول ۲: تغییرات و سهم منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰.....	۱۰
جدول ۳: تغییرات (رشد) و سهم منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰.....	۱۱
جدول ۴: منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۱۱
جدول ۵: تغییرات (رشد) منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۱۲
جدول ۶: سهم اجزای منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۱۲
جدول ۷: عملکرد (میزان تحقق) اجزای منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸.....	۱۵
جدول ۸: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) منابع بودجه عمومی دولت.....	۱۶
جدول ۹: ارقام مصوب درآمدها و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۱۷
جدول ۱۰: تغییرات (رشد) درآمدها و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۱۷
جدول ۱۱: سهم اجزای درآمدهای عمومی طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۱۸
جدول ۱۲: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) درآمدهای عمومی.....	۱۹
جدول ۱۳: واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۲۰
جدول ۱۴: تغییرات (رشد) واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۲۱
جدول ۱۵: سهم واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۲۲
جدول ۱۶: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) واگذاری دارایی‌ها سرمایه‌ای.....	۲۲
جدول ۱۷: واگذاری دارایی‌های مالی و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۲۳
جدول ۱۸: تغییرات (رشد) واگذاری دارایی‌های مالی و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۲۴
جدول ۱۹: سهم اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹.....	۲۵
جدول ۲۰: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) واگذاری دارایی‌ها مالی.....	۲۶
جدول ۲۱: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در لایحه ۱۴۰۰.....	۲۸
جدول ۲۲: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹.....	۲۸
جدول ۲۳: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در لایحه ۱۴۰۰.....	۲۹
جدول ۲۴: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹.....	۳۱
جدول ۲۵: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی در لایحه ۱۴۰۰.....	۳۳

- جدول ۲۶: دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹..... ۳۴
- جدول ۲۷: درآمدهای استانی به تفکیک عمومی- اختصاصی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰..... ۳۵
- جدول ۲۸: درآمدهای استانی و تفکیک آن به عمومی- اختصاصی در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹..... ۳۶
- جدول ۲۹: درآمدهای استانی به تفکیک عمومی- اختصاصی طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷..... ۳۷

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۸	نمودار ۱: منابع بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور
۱۳	نمودار ۲: سهم منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۱۴	نمودار ۳: سهم منابع عمومی دولت و درآمدهای اختصاصی
۱۵	نمودار ۴: عملکرد اجزای منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۸
۱۶	نمودار ۵: ارقام مصوب و عملکرد منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۱۸	نمودار ۶: تغییرات اجزای درآمدها طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۱۹	نمودار ۷: سهم اجزای درآمدها طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۲۰	نمودار ۸: ارقام مصوب و عملکرد درآمدهای عمومی طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۸
۲۱	نمودار ۹: تغییرات منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۲۲	نمودار ۱۰: سهم اجزای درآمدی بند واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۲۳	نمودار ۱۱: ارقام مصوب و عملکرد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۸
۲۵	نمودار ۱۲: تغییرات اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۲۶	نمودار ۱۳: سهم اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹
۲۷	نمودار ۱۴: ارقام مصوب و عملکرد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۸
۳۹	نمودار ۱۵: سهم هر استان به جز تهران از کل درآمدهای استانی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

خلاصه مدیریتی

اقتصاد ایران در حالی سال ۱۳۹۹ را شروع کرد که علاوه بر فشار ناشی از تشدید تحریم‌های آمریکا که منجر به کاهش شدید درآمدی صادراتی اعم از نفتی و غیرنفتی شده است، شیوع بیماری همه‌گیر کرونا نیز بخشی از اقتصاد کشور را برای دوره حداقل دو ماهه به تعطیلی کشاند، همچنین در بعضی از ایام سال محدودیت‌های مقطعی وضع شد. به عنوان مثال، در شش ماهه نخست سال ۱۳۹۹، سه و نیم (۳/۵) درصد از حجم بخش خدمات نسبت به مدت مشابه سال گذشته کمتر شده است. این شدیدترین رشد نزولی بخش خدمات دست‌کم در دهه ۹۰ به حساب می‌آید. از این‌رو، با توجه به موارد فوق‌الذکر، تغییرات نرخ ارز (کاهش ارزش ریال) انتظارات تورمی که در سطح جامعه فعال بود اقتصاد ایران در این سال، فراز و نشیب‌های فراوانی را به خود دید. بر این اساس، لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور با چشم‌اندازهای پیش‌رو تهیه و در آذرماه سال جاری تقدیم مجلس شورای اسلامی شد. گزارش حاضر در پی آن است که منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹ و لایحه سال ۱۴۰۰ را مورد بررسی قرار دهد.

منابع بودجه عمومی دولت در سال ۱۴۰۰ حدود سی و هشت (۳۸) درصد منابع کل بودجه کشور را شامل می‌شود. به بیان دیگر، بودجه عمومی دولت بالغ بر نه میلیون و دویست و نود و هشت هزار و دویست و هفده میلیارد و یک‌صد و هفتاد و هفت میلیون (۹،۲۹۸،۲۱۷،۱۷۷،۰۰۰،۰۰۰) ریال است. از این میزان، منابع عمومی دولت سهم بیش از نود (۹۰) درصدی را به خود اختصاص داده است. به بیان دیگر، درآمدهای اختصاصی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی بالغ بر هشت‌صد و هشتاد و چهار هزار و هفت‌صد و هشتاد و نه میلیارد و ششصد و چهل و نه میلیون (۸۸۴،۷۸۹،۶۴۹،۰۰۰،۰۰۰) ریال است که کمتر از ده (۱۰) درصد بودجه عمومی دولت را شامل می‌شود. منابع عمومی دولت و درآمدهای اختصاصی در سال ۱۴۰۰ به ترتیب (۴۷/۳) و (۱۲/۳) درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است.

استان‌های تهران، اصفهان، خوزستان، کرمان و خراسان رضوی به ترتیب بالاترین سهم را در تأمین درآمدهای استانی دارند. به بیان دیگر، استان‌های مزبور روی هم رفته بیش از هفتاد (۷۰) درصد درآمدهای استانی را در برمی‌گیرند. همچنین، استان‌های ایلام، خراسان جنوبی و کهگیلویه و بویراحمد پایین‌ترین میزان درآمدهای استانی را تأمین می‌کنند. از دیگر سو، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ بیش از هفتاد و یک (۷۱) درصد درآمدهای عمومی توسط سازمان امور مالیاتی و قریب به هشت (۸) درصد آن توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران وصول می‌شود. این موارد در قانون بودجه سال ۱۳۹۹، به ترتیب حدود شصت و سه (۶۳) درصد و هشت و نیم (۸،۵) درصد بوده است.

مقدمه

بودجه مهم‌ترین سند ارزیابی دولت‌هاست. به بیان دیگر، بودجه نشان‌دهنده کیفیت و هزینه اداره کشور توسط دولت‌ها بوده و بنابراین، بررسی محتوایی، ارزیابی ماهیت تصمیم‌های بودجه‌ای و به تبع آن گستره بودجه‌ریزی و حجم عملیات آن و انتظارات اجتماعی از آن، متأثر از نظام‌های ارزشی حاکم و پیشینه تاریخی حکومت است. ماهیت درآمدهای عمومی و چگونگی دسترسی دولت‌ها به منابع مالی و نیز میزان مشارکت افراد جامعه در تأمین این منابع نقش پراهمیتی دارد؛ زیرا این مهم، علاوه بر محدود کردن رشد بدهی‌های دولت، موجب ارتقای انضباط مالی دولت نیز خواهد شد. به طور کلی، می‌توان کارکرد بودجه را در پنج اصل زیر خلاصه کرد: ۱- تخصیص منابع به اولویت‌ها، ۲- توزیع ثروت و درآمد، ۳- ایجاد ثبات اقتصادی و تلاش برای نیل به اهداف کلان، ۴- معیاری مناسب جهت ارزیابی، عملکرد و پاسخگویی دولت‌ها، ۵- ابزاری مناسب برای نظم و هماهنگی اجتماعی و جهت دادن به اقدامات دولت‌ها.

به باور کارشناسان توسعه، انضباط مالی، پیش‌بینی دقیق و قابل اعتماد درآمدها و کنترل و پیش‌بینی دقیق هزینه‌ها از جنبه‌های بسیاری بر کارکردهای فوق‌الاشاره مقدم است.^۱ زیرا قابل‌اعتناترین مسیر برای اصلاح ساختار اقتصادی، اصلاح نظام بودجه‌ریزی است. همواره در ادبیات توسعه، از امنیت حقوق مالکیت، کاهش هزینه مبادله و حاکمیت قانون، به‌عنوان مهم‌ترین پیش‌نیازها یاد می‌شود. از یک سو، انضباط مالی در دستگاه‌های اجرایی و تن دادن حکومت به اجرای قانون، آن‌گونه که شایسته است به ثبات فضای اقتصاد کلان و رشد اقتصاد ملی کمک می‌کند. از سوی دیگر، ثبات فضای اقتصاد کلان و رشد اقتصادی بلندمدت، متأثر از امنیت حقوق مالکیت، پایین بودن هزینه‌های مبادله و حاکمیت قانون میان فرادستان است.^۲

پیش‌بینی صحیح و دقیق منابع بودجه از جهات متعدد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا یکی از آسیب‌های معمول بودجه‌ریزی در ایران بیش‌آوردی منابع بودجه بوده است.^۳ پیش‌بینی صحیح و تحقق‌پذیر منابع، علاوه بر جلوگیری از رشد بدهی- برنامه‌ریزی نشده- انضباط مالی دولت را بهبود می‌بخشد؛ زیرا اطمینان از تحقق‌پذیری

---

۱. به قول متخصصان بودجه اگر نتوان پولی را به طور دقیق شمارش کرد و موارد مصرف آن را به طور دقیق برآورد کرد نمی‌توان پول را به طور دقیق تخصیص داد و آن را به گونه‌ای به صرفه هزینه کرد (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۸).

۲. کاکائی و همکاران (۱۳۹۹) مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

۳. عابدی و همکاران (۱۳۹۸) مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

منابع پیش‌بینی شده، به اجرای بودجه به روشی کارآمد و شفاف کمک خواهد کرد. همچنین از رفتار غیر بهینه (پایین‌تر از حد مطلوب) سازمان (دستگاه)‌های متولی بودجه و ترتیبات خارج از بودجه (فرابودجه‌ای) می‌کاهد.

این گزارش در پی آن است که منابع لایحه بودجه را مورد بررسی و واکاوی قرار دهد. به همین منظور، علاوه بر مقدمه در نه‌بخش سازماندهی شده است. در بخش نخست، «بودجه و قواعد سیاست‌های مالی» مورد مذاقه قرار خواهد گرفت. بخش‌های دوم و سوم به ترتیب به «منابع بودجه عمومی دولت» و «منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور» اختصاص یافته است. «منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹» و «عملکرد منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹» در بخش‌های چهارم و پنجم مورد واکاوی قرار گرفته است. «دستگاه‌های تأمین‌کننده منابع عمومی» و «درآمدهای استانی به تفکیک عمومی - اختصاصی» مطالب بخش‌های ششم و هفتم را شامل می‌شود. درنهایت جمع‌بندی و نتیجه‌گیری در بخش پایانی ارائه شده است.

۱- بودجه و قواعد سیاست‌های مالی

بودجه آینده سیاست‌های دولت است؛ به عبارت دیگر، سیاست‌ها و نظرات دولت باید در بودجه متبلور شده باشد تا اجرای آن به حصول اهداف مورد نظر منجر شود. وجود سازوکارهای مناسب برای تدوین سیاست‌ها و اطمینان یافتن از همسو بودن سیاست‌های دولت با بودجه‌ای که تدوین می‌شود، بسیار مهم و حیاتی است. برخی از این سازوکارها عبارتند از:

- سازوکارهای ایجاد هماهنگی برای تدوین سیاست‌ها در بدنه دولت؛
- سازوکارهای رایزنی و مشورت با بخش غیردولتی؛
- سازوکارها و روش‌های مناسب نظارت و بررسی موشکافانه در سیاست‌ها و بودجه.

تحولات مالی در کشورهای در حال توسعه با نوسانات و عدم تعادل‌های گسترده‌ای مواجه است. این مهم در کنار فشار افزایش مخارج دولت معمولاً کسری بودجه را به دنبال خواهد داشت. در ادبیات اقتصاد کلان، مجموعه‌ای از سیاست‌ها که موجب تغییر در ترکیب حجم منابع دولت یا تغییر در ترکیب مصارف دولت می‌شود، سیاست‌های مالی هستند. این سیاست‌ها آثار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی گسترده‌ای دارند؛ به گونه‌ای که گفته می‌شود بودجه باید بازتاب‌دهنده انتخاب‌های اقتصادی و اجتماعی هر جامعه باشد. کارایی و تحقق کارکردهای بودجه که پیش‌تر از نظر گذشت، در گرو رعایت اصول حاکم بر بودجه است. این اصول عبارتند از: «اصل وحدت بودجه»، «اصل جامعیت»، «اصل شمولیت (تفصیل)»، «اصل تخصیص و عدم تخصیص»، «اصل تقدم درآمدها بر هزینه‌ها»، «اصل انعطاف‌پذیری» و «اصل تعادل» است. در ادامه به طور اختصار اصول مرتبط با منابع بودجه تشریح خواهد شد.^۱

اصل وحدت بودجه

وحدت بودجه بدین معنی است که دولت بودجه واحدی را که دربردارنده همه عملیات دولت در طول سال است، تهیه و جهت تصویب به قوه مقننه ارسال نماید.

اصل جامعیت

اصل جامعیت بیانگر این است که همه درآمدها و هزینه‌های مربوط به بودجه دولت (جاری و عمرانی)، شرکت‌های دولتی، مؤسسات غیرانتفاعی وابسته به دولت، نهادهای حکومتی و همه و همه به طور یکجا در بودجه به عنوان

۱. تعاریف مربوط به اصول بودجه از کتاب «مقدمه‌ای بر اقتصاد ایران» دکتر عباس شاکری اقتباس شده است.

سند قانونی خرج و دخل دولت و حاکمیت آورده شود. به بیان دیگر، تحقق این مهم در گرو حذف رویه‌های فرابودجه‌ای^۱ است.

اصل شمولیت یا تفصیل

طبق این اصل باید بودجه به صورت ریز، جزء و با تفصیل تهیه و ارائه شود تا حدود اختیارات و مسئولیت‌ها مشخص باشد و نظارت مردم، نهادهای مدنی و نظارتی از فرایندها و رویه آگاه بوده و نظارت آن‌ها امکان‌پذیر باشد. رعایت این اصل، زمینه‌ساز موضوع مهم «صحت هزینه» است. گفتنی است صحت هزینه اشاره به این دارد که مخارج هزینه‌های دولت باید مبتنی بر انتخاب‌های عمومی صحیح و متناسب با برنامه‌های توسعه باشد.

اصل تقدم درآمدها بر هزینه‌ها

این اصل بیان می‌دارد که در تدوین بودجه ابتدا باید منابع درآمدی دولت از مجاری مختلف برآورد و پیش‌بینی شده و بر اساس آن هزینه‌های دستگاه‌ها مشخص شود؛ بر این اساس، کسری نیز ایجاد نخواهد شد. ذکر این نکته ضروری است که اقتصاد هر کشوری در برهه‌های از تاریخ ممکن است با کاهش منابع عمومی و یا پیش گرفتن مصارف بر منابع عمومی روبه‌رو شود؛ به بیان دیگر، دچار کسری بودجه گردد. کسری بودجه به خودی خود دارای بار معنایی منفی و ضد توسعه‌ای نبوده و چه‌بسا در برهه‌های از تاریخ ایجاد کسری بودجه به منظور اتخاذ سیاست‌های انبساط مالی و افزایش تقاضا، توجیه‌پذیر و قابل دفاع باشد؛ اما آنچه باید مورد توجه قرار بگیرد، شرایط به وجود آورنده و تشدیدکننده کسری بودجه است.

اصل تعادل

یکی از دیگر از اصول بودجه، تراز بودن آن است؛ به بیان دیگر، مساوی بودن منابع و مصارف بودجه است. همانطور که پیش‌تر از نظر گذشت، اصول دیگری، مانند «انعطاف‌پذیری» و «تخصیص و عدم تخصیص» به دلیل مرتبط بودن آن‌ها با مصارف بودجه مورد مذاقه قرار نگرفته‌اند.

قواعد مالی از یک سو، با تحمیل حد و مرزهای عددی بر شاخص‌های اساسی بودجه محدودیت‌های طولانی و پایداری را ایجاد می‌کند. از این‌رو، سقف‌های تعیین شده راهنمایی برای اجرای سیاست‌های مالی خواهد بود. از سوی دیگر، قواعد مالی موجب کاهش فشارهای بیرونی برای مخارج اضافی؛ به‌ویژه در سال‌های رونق و

---

۱. منظور از عملیات فرابودجه، مجموعه مبادلات مالی است که قوانین دیگری بر آن‌ها حاکم است و در قوانین بودجه، اسمی از آن‌ها برده نمی‌شود. به عنوان مثال، استفاده از منابع صندوق توسعه ملی به منظور تأمین مالی برنامه‌ها و پروژه‌ها- متناسب با شرایط مندرج در اساسنامه صندوق مزبور- و اشتغال روستایی. این منابع، دولت را در تحقق اهداف توسعه‌ای خود کمک می‌نمایند؛ اما در قوانین، بودجه‌های سنواتی بازتاب پیدا نمی‌کنند و قوانین دیگری بر آن‌ها حاکم هستند. از این‌رو، این مبادلات مالی را می‌توان فرابودجه‌ای نامید. گفتنی است بالا بودن سهم حساب‌های فرابودجه‌ای، شفافیت پاسخگویی مالی را کاهش می‌دهد.

تضمین‌کننده مسئولیت‌پذیری مالی و تحمل‌پذیری بدهی‌ها است. قواعد مالی از طریق تحمیل محدودیت‌های فوق‌الذکر، اهداف زیر را دنبال می‌نماید:^۱

- ثبات کلان مالی؛
  - پایداری مالی برای کشورهایی با منابع موقتی حاصل از منابع طبیعی تمام‌شدنی؛
  - تدریجی بودن روند افزایش و مخارج؛
  - وجود پس‌اندازهای احتیاطی.
- قواعد مالی انواع مختلفی دارند و هر یک ویژگی‌های متفاوتی در زمینه اهداف، چگونگی اجرا و شفافیت دارند. این قواعد^۲ عبارتند از: «قاعده بدهی»، «قاعده تراز بودجه»، «قاعده هزینه‌ای»، «قاعده درآمدی». در ادامه به طور خلاصه به این قواعد پرداخته می‌شود.^۳

قاعده مربوط به بدهی

قاعده مربوط به بدهی محدودیتی آشکار یا اهدافی برای بدهی دولت به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی برقرار می‌کند. این قاعده برحسب تعریف از نظر تضمین دستیابی به هدف بدهی می‌تواند اثربخشی زیادی داشته باشد. ولی با توجه به اینکه تحت تأثیر قرار گرفتن سطح بدهی از طریق ارقام بودجه زمان‌بر است، راه کوتاه‌مدتی برای تصمیم‌گیران نیست. بدهی‌ها می‌تواند از طریق عوامل خارج از کنترل دولت مانند تغییرات نرخ بهره، ارز و اقلام زیرخط تأمین مالی تأثیر پذیرد؛ در نتیجه، نیاز به تعدیل‌های بزرگ غیرمنطقی باشد. علاوه بر این، قواعد مالی در زمان بروز تکانه‌ها در اقتصاد ممکن است موافق چرخه‌ای شود. از طرف دیگر، زمانی که میزان بدهی کمتر از سقف تعیین شده باشد، قاعده مذکور کارایی محدوده‌کننده‌ای ندارد.

قاعده تراز بودجه

قاعده تراز بودجه در وهله اول بر نسبت بدهی تأثیر می‌گذارد. ضمن اینکه به میزان زیادی در کنترل سیاست‌گذاران است. بنابراین، این قاعده مالی راهکار عملیاتی مناسبی است و به تحمل‌پذیری بدهی‌ها کمک می‌کند. قواعد مالی تراز بودجه می‌تواند به صورت کلی تراز ساختاری، تراز تعدیل شده چرخه‌ای و تراز طی

1. Baunsgaard, Villafurt & Plauski (2012)

۲. لازم به ذکر است، در کشورهای وابسته به عواید حاصل از منابع طبیعی علاوه بر قواعد فوق‌الذکر، پنج قاعده مالی نیز موضوعیت دارد که عبارتند از: «قاعده تراز اولیه بدون درآمد حاصل از منابع طبیعی»، «قاعده مالی قیمت منابع طبیعی و تراز ساختاری»، «قاعده تراز جاری»، «قاعده تراز جاری بدون منابع طبیعی» و «قاعده تراز داخلی».

۳. مطالب این بخش - قواعد مالی - از کتاب «بودجه و قاعده‌مندی سیاست مالی»، آقای محمد کردیچه اقتباس شده است.

چرخه تجاری تعریف می‌شود. در حالی که نوع اول هیچ‌گونه ویژگی تثبیت‌کننده اقتصادی ندارد، سه قاعده دیگر به طور مشخص تکانه‌های اقتصادی را هدف می‌گیرد.

قاعده درآمدی

قواعد درآمدی، سقف یا کفی برای درآمدها تعیین می‌کند. هدف این قواعد، کند کردن یا تسریع در روند گردآوری درآمدها و جلوگیری از اخذ مالیات‌های اضافی است. این قاعده نیز می‌تواند مانند قاعده هزینه‌ای در تعیین اندازه دولت به طور مستقیم مؤثر باشد.

قاعده هزینه‌ای

در قواعد هزینه‌ای، سقفی برای کل مخارج یا مخارج جاری به قیمت‌های ثابت یا اسمی تعیین می‌شود. این سقف به صورت رقم مطلق یا نرخ رشد و در بعضی موارد برحسب نسبتی از تولید ناخالص داخلی در دوره زمانی سه تا پنج سال تعریف می‌شود. این قاعده نقش تثبیت‌کننده سیاست در زمان تکانه‌های منفی را محدود نمی‌کند، اما می‌تواند افزایش درآمدهای اتفاقی و مشکل جذب مناسب مصارف را محدود نماید.

۲- منابع بودجه عمومی دولت

دولت برای اجرای مأموریت‌هایی که از سوی مردم به او محول شده است باید منابع لازم را از اقتصاد به شیوه‌ای مناسب و به مقدار کافی جمع‌آوری کند و این منابع را به طور مسئولانه، کارا و اثربخش به اولویت‌های عمومی تخصیص دهد. این فرایند که در طی یک سال مالی در جریان است، بودجه‌ریزی نام دارد. مسئله اساسی بودجه، تصمیم‌گیری در مورد منابع محدود است منابع همه دولت‌ها محدود است و گاه بر اساس شرایط اقتصادی محدودتر هم می‌شود.

منابع بودجه کل کشور، شامل «منابع بودجه عمومی دولت» و «منابع بودجه شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانک‌ها» بوده که جزء دوم از حوصله این گزارش خارج است. منابع بودجه عمومی دولت دربرگیرنده، «درآمدها عمومی»،^۱ «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» «واگذاری دارایی‌های مالی» و «درآمدهای اختصاصی دولت» است.^۲ در ادامه، اجزای هرکدام از منابع عمومی دولت^۳ ذکر شده است. ذکر این نکته ضروری است در احکام بعضی از سال‌ها، برای برخی از بندها عدد یک (۱) قرار داده می‌شود. این عدد

۱. در قوانین بودجه معمولاً به ذکر کلمه «درآمد» بسنده می‌شود. ولیکن در اینجا برای تشریح بهتر از مفهوم این کلمه، از عبارت «درآمدهای عمومی» استفاده می‌شود.

۲. منابع اختصاصی معمولاً منابعی هستند که محل مصرفشان همان دستگاه ایجادکننده درآمد است.

۳. منابع حاصل از «درآمدهای عمومی»، «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» و «واگذاری دارایی‌های مالی»، منابع عمومی دولت گفته می‌شود. به بیان دیگر، منابع بودجه عمومی دولت، بدون احتساب «درآمدهای اختصاصی»، منابع عمومی دولت گفته می‌شود.

معمولاً به معنای آن است که در حال حاضر (زمان تصویب/ تهیه) چشم‌انداز مشخصی از منابع این بند در بودجه وجود ندارد و بسته به شرایط و پیش‌بینی‌های صورت گرفته، در صورتی که در طول زمان اجرای قانون شرایط استفاده از این بند فراهم شد، سیاست‌گذار اجازه قانون‌گذار را داشته باشد. به عنوان مثال، در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، برای بند «منابع [حاصل از] استفاده از صندوق توسعه ملی» عدد یک (۱) در جدول شماره (۴) ماده واحد قانون سال مزبور قید شده بود. بر این اساس، در زمان اجرای بودجه سال مزبور که اجازه استفاده از منابع صندوق توسعه ملی به قوه مجریه داده شد.

۲-۱- درآمدهای عمومی

درآمدهای عمومی معمولاً در شش بند تقسیم‌بندی می‌شوند که عبارتند از:

- بند اول: درآمدهای مالیاتی.
- بند دوم: درآمدهای ناشی از کمک‌های اجتماعی.
- بند سوم: درآمدهای حاصل از مالکیت دولت.
- بند چهارم: درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات.
- بند پنجم: درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات.
- بند ششم: درآمدهای متفرقه.

۲-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در سه بند به شرح ذیل دسته‌بندی می‌شوند:

- بند اول: منابع حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی.
- بند دوم: منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول.
- بند سوم: منابع حاصل از واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای.

۲-۳- واگذاری دارایی‌های مالی

دسته‌بندی منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی به شرح ذیل است:

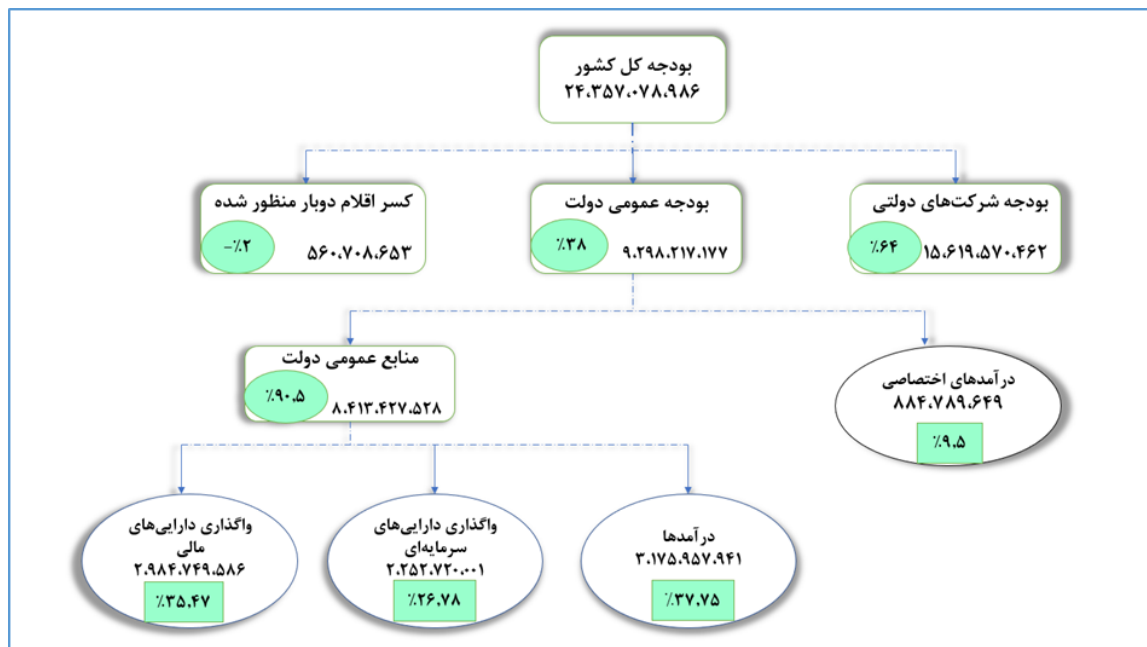
- بند اول: منابع حاصل از فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی.
- بند دوم: منابع حاصل از استفاده از تسهیلات خارجی.
- بند سوم: منابع [حاصل از] استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی.^۱

۱. این بند برای بعضی از سال‌ها ممکن است موضوعیت نداشته باشد و از این محل تأمین مالی صورت نگیرد؛ از این رو، جلو این بند عدد صفر درج می‌شود.

- بند چهارم: منابع حاصل از دریافت اصل وام‌ها.
- بند پنجم: منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی.
- بند ششم: منابع حاصل از برگشتی سال‌های قبل.
- بند هفتم: منابع [حاصل از] استفاده از صندوق توسعه ملی.
- بند هشتم: منابع حاصل از سایر واگذاری‌ها.

۳- منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

نمودار (۱)، منابع بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود بیش از شصت (۶۰) درصد منابع بودجه کل کشور، مربوط به منابع بودجه شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانک‌ها است. از این‌رو، منابع بودجه عمومی کمتر از چهل درصد بودجه کل کشور را شامل می‌شود. همان‌طور که پیش‌تر از نظر گذشت، جمع منابع عمومی دولت و درآمدهای اختصاصی، منابع بودجه عمومی دولت را به دست می‌دهد. منابع عمومی دولت که دربرگیرنده منابع حاصل از «درآمدها عمومی»، «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» و «واگذاری دارایی‌های مالی» بوده دارای سهم بیش از نود (۹۰) درصد است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور، سهم اجزای یاد شده به ترتیب، سی و هفت و هفتاد و پنج صدم (۳۷/۷۵)، بیست و شش و هفتاد و هشت صدم (۲۶/۷۸) و سی و پنج و چهل و هفت صدم (۳۵/۴۷) درصد است.

نمودار ۱: منابع بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور / میلیون ریال / درصد
مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

۳-۱- منابع بودجه عمومی در لایحه سال ۱۴۰۰

همان‌طور که پیش‌تر از نظر گذشت، منابع بودجه عمومی دولت در سال ۱۴۰۰ حدود سی و هشت (۳۸) درصد منابع کل بودجه کشور را شامل می‌شود. به بیان دیگر، بودجه عمومی دولت بالغ بر نه میلیون و دویست و نود و هشت هزار و دویست و هفده میلیارد و یکصد و هفتاد و هفت میلیون (۹،۲۹۸،۲۱۷،۱۷۷،۰۰۰،۰۰۰) ریال است. از این میان، سهم منابع عمومی دولت بیش از نود (۹۰) درصد را به خود اختصاص داده است. به بیان دیگر، درآمدهای اختصاصی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی بالغ بر هشتصد و هشتاد و چهار هزار و هفتصد و هشتاد و نه میلیارد و ششصد و چهل و نه میلیون (۸۸۴،۷۸۹،۶۴۹،۰۰۰،۰۰۰) ریال است که کمتر از ده (۱۰) درصد بودجه عمومی دولت را شامل می‌شود. منابع عمومی دولت و درآمدهای اختصاصی در سال ۱۴۰۰ به ترتیب (۴۷/۳) و (۱۲/۳) درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است.

۳-۱-۱- درآمدهای عمومی در سال ۱۴۰۰

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ منابع حاصل از درآمدهای عمومی، (۲،۸۸۷،۹۹۱) میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ رشد ده (۱۰) درصدی را تجربه کرده است. همان‌طور که در جدول (۱) ملاحظه می‌شود درآمدهای مالیاتی، سهم قریب به هشتاد (۸۰) درصد منابع درآمدهای عمومی را شامل می‌شود. این سهم در لایحه بودجه سال آینده رشد بیش از بیست (۲۰) درصد یافته است. همچنین، رشد منابع حاصل از فروش کالا و خدمات سیزده و دو دهم (۱۳/۲) درصد پیش‌بینی شده است. این در حالی است که درآمدهای حاصل از مالکیت دولت، درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات و متفرقه کاهش یافته است. گفتنی است در لایحه مزبور عددی برای «درآمدهای ناشی از کمک‌های اجتماعی» پیش‌بینی نشده است.

جدول ۱: تغییرات (رشد) و سهم درآمدهای عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ / میلیارد ریال / درصد

تغییرات (رشد)	سهم (لایحه)	لایحه ۱۴۰۰	قانون بودجه ۱۳۹۹	اجزای درآمدهای عمومی
۲۱،۲	۷۸،۱	۲،۴۷۹،۴۵۰	۲،۰۴۵،۱۸۵	درآمدهای مالیاتی
۱(۲۴،۵)	۹،۸	۳۱۱،۰۷۸	۴۱۲،۲۱۳	درآمدهای حاصل از مالکیت دولت
۱۳،۳	۴،۶	۱۴۵،۵۷۹	۱۲۸،۵۳۱	درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات
(۶،۴)	۲،۶	۸۳،۲۲۰	۸۸،۹۵۶	درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات
(۲۶،۵)	۴،۹	۱۵۶،۶۳۱	۲۱۳،۱۰۶	درآمدهای متفرقه
۱۰،۰	-	۳،۱۷۵،۹۵۸	۲،۸۸۷،۹۹۱	درآمدهای عمومی

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

۳-۱-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

جدول (۲) منابع پیش‌بینی شده از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود منابع پیش‌بینی شده در لایحه مزبور قریب به صد و ده (۱۱۰) درصد نسبت به رقم مشابه قانون بودجه سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. منابع حاصل از فروش نفت و فرآورده‌های نفتی که سهم قریب به نود (۹۰) درصد این مهم را شامل می‌شود قریب به دویست و پنجاه (۲۵۰) درصد رشد پیدا کرده است. این در حالی است که منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول قریب به پنجاه (۵۰) درصد کاهش و منابع حاصل از واگذاری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای ثابت مانده است. این سهم در منابع عمومی دولت در لایحه بودجه بیش از بیست و شش (۲۶) درصد است.

جدول ۲: تغییرات و سهم منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ / میلیارد ریال / درصد

تغییرات (رشد)	سهم (لایحه)	لایحه ۱۴۰۰	قانون بودجه ۱۳۹۹	اجزای واگذاری دارایی‌های سرمایه
۲۴۹,۹	۸۸,۵	۱,۹۹۲,۷۲۰	۵۶۹,۴۳۶	نفت و فرآورده‌های نفتی
(۴۹,۵)	۱۱,۱	۲۵۰,۰۰۰	۴۹۵,۴۵۹	فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول
۰,۰۰	۰,۴	۱۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
۱۰۹,۶	-	۲,۲۵۲,۷۲۰	۱,۰۷۴,۸۹۵	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

۳-۱-۳- واگذاری دارایی‌های مالی

منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ بالغ بر دو میلیون و نهصد و هشتاد و چهار هزار و هفتصد و پنجاه (۲,۹۸۴,۷۵۰) میلیارد ریال پیش‌بینی شده که سی و پنج (۳۵) درصد منابع عمومی دولت را تشکیل می‌دهد. در لایحه سال ۱۴۰۰ منابع مزبور نسبت به رقم مشابه قانون بودجه سال ۱۳۹۹، بیش از هفتاد (۷۰) درصد بیشتر است. در میان اجزای واگذاری دارایی‌های مالی، منابع حاصل از فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی بالاترین سهم را به خود اختصاص داده است. به عبارت دیگر، منابع حاصل از این بند، در لایحه سال ۱۴۰۰ با رشد چهل و دو (۴۲) درصد، سهم بیش از چهل و یک (۴۱) را شامل می‌شود. منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی - واگذاری شرکت‌های دولتی از طریق فروش سهام، یکی از سیاست‌های پررنگ لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ است - و استفاده از منابع صندوق توسعه ملی روی هم رفته پنجاه و هفت (۵۷) درصد واگذاری دارایی‌های مالی را به خود اختصاص می‌دهد. بر اساس قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت، میعانات گازی و خالص صادرات گاز در سال ۱۴۰۰ باید سی و هشت (۳۸) درصد باشد (جزء ۱، بند ب، ماده (۷) قانون برنامه ششم توسعه). از دیگر سو، در تبصره یک لایحه بودجه این سال پیشنهاد شده است سهم صندوق بیست (۲۰) درصد و مابه‌التفاوت آن به عنوان بدهی دولت به صندوق تلقی شود. از این‌رو، رقم مزبور، سهم هجده (۱۸) درصدی منابع ورودی صندوق است. قابل

توجه است پیش‌بینی منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی در سال ۱۴۰۰ بیش از هفتصد (۷۰۰) درصد رشد را نشان می‌دهد. به بیان دیگر، انتظار بر آن است که در سال آینده از محل یاد شده نهصد و پنجاه هزار (۹۵۰،۰۰۰) میلیارد ریال درآمد عایدی دولت شود. این رقم در قانون بودجه سال ۱۳۹۹، یکصد و پانزده هزار و هشتصد و هفتاد و یک (۱۱۵،۸۷۱) میلیارد ریال بوده است.

جدول ۳: تغییرات (رشد) و سهم منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ / میلیارد ریال / درصد

تغییرات (رشد)	سهم (لایحه)	لایحه ۱۴۰۰	قانون بودجه ۱۳۹۹	اجزای درآمدهای عمومی
۴۲،۰	۴۱،۹	۱.۲۵۰.۰۰۰	۸۸۰.۰۰۰	فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی
۰،۰	۰،۰۲	۵۰۰	۵۰۰	استفاده از تسهیلات خارجی
(۶،۴)	۰،۴	۱۲.۲۴۳	۱۳.۰۷۳	دریافت اصل وام‌ها
۷۱۹،۹	۳۱،۸	۹۵۰.۰۰۰	۱۱۵.۸۷۱	واگذاری شرکت‌های دولتی
۲۸،۱	۰،۵	۱۶.۰۰۷	۱۲.۵۰۰	برگشتی سال‌های قبل
۴،۷	۲۵،۳	۷۵۵.۰۰۰	۷۲۱.۳۰۶	استفاده از صندوق توسعه ملی
(۷۵،۰)	۰،۰۳	۱.۰۰۰	۴.۰۰۰	سایر واگذاری‌ها
۷۰،۸	-	۲.۹۸۴.۷۵۰	۱.۷۴۷.۲۵۰	واگذاری دارایی‌های مالی

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

۴- منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹

در این بخش از گزارش، منابع بودجه عمومی دولت مصوب (ابلاغ شده برای اجرا) طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ مورد بررسی قرار گرفته است. همان‌طور که پیش‌تر از نظر گذشت منابع بودجه عمومی دولت شامل، «درآمدهای عمومی»، «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای»، «واگذاری دارایی‌های مالی» و «درآمدهای اختصاصی» است. جدول ۴ ارقام (اعداد) مصوب منابع بودجه عمومی دولت را برای دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ نشان می‌دهد.

جدول ۴: منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / میلیارد ریال / مصوب

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	منابع درآمدی / سال
۲.۸۸۷.۹۹۱	۲.۳۸۹.۸۲۹	۲.۱۶۱.۸۵۱	۱.۷۴۰.۹۶۱	۱.۵۷۳.۷۹۸	درآمدهای عمومی
۱.۰۷۴.۸۹۵	۱.۵۸۵.۲۳۲	۱.۰۷۵.۶۱۴	۱.۱۸۹.۵۱۵	۷۹۰.۵۱۸	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
۱.۷۴۷.۲۵۰	۵۱۰.۷۵۰	۶۳۰.۴۰۱	۵۳۷.۰۴۴	۵۷۹.۶۲۱	واگذاری دارایی‌های مالی
۵.۷۱۰.۱۳۶	۴.۴۸۵.۸۱۱	۳.۸۶۷.۸۶۶	۳.۴۶۷.۵۲۰	۲.۹۴۳.۹۳۷	جمع منابع عمومی دولت
۷۸۷.۹۵۷	۷۱۴.۳۷۲	۵۷۰.۷۳۸	۵۲۱.۰۱۰	۴۱۰.۹۵۸	درآمدهای اختصاصی
۶.۴۹۸.۰۹۳	۵.۲۰۰.۰۸۳	۴.۴۳۸.۶۰۴	۳.۹۸۸.۵۳۰	۳.۳۵۴.۸۹۵	منابع بودجه عمومی دولت

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۹

جدول (۵) تغییرات (رشد) ارقام مصوب منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود درآمدهای عمومی که درآمدهای مالیاتی یکی از مهم‌ترین بندهای تشکیل دهنده آن است، طی دوره مزبور سالانه به طور متوسط بیش از ده (۱۰) درصد افزایش یافته است. این درآمدها در سال ۱۳۹۹ بیش از بیست (۲۰) درصد بوده است. منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۶ که تقریباً تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی برداشته شده بود و ایران نیز توانسته بود سهم بازار نفت خود را مجدداً به دست آورد رشد بیش از پنجاه (۵۰) درصدی را تجربه کرد. از دیگر سو، تغییرات واگذاری دارایی‌های مالی در سال‌هایی که رشد دارایی‌های سرمایه‌ای بالا بود، منفی است و در سال‌هایی که منابع بودجه عمومی از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای کاهش یافته، رشد منابع واگذاری دارایی‌های مالی افزایش یافته است. به بیان دیگر، در سال‌هایی که تحریم‌های اقتصادی منابع حاصل از فروش نفت را کاهش داده است، تلاش گردیده که از محل افزایش واگذاری دارایی‌های مالی جبران شود.

جدول ۵: تغییرات (رشد) منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

منابع درآمدی / سال	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
درآمدهای عمومی	۲۲,۱۴	۱۰,۶۲	۲۴,۱۸	۱۰,۵۵	۲۰,۸۵
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۸,۷۰	۵۰,۴۷	(۹,۵۸)	۴۷,۳۸	(۳۲,۱۹)
واگذاری دارایی‌های مالی	۶۷,۰۲	(۷,۳۵)	۱۷,۳۸	(۱۸,۹۸)	۲۴۲,۰۹
منابع عمومی دولت	۲۴,۵۹	۱۷,۷۹	۱۱,۵۵	۱۵,۹۸	۲۷,۲۹
درآمدهای اختصاصی	۷,۷۸	۲۶,۷۸	۹,۵۴	۲۵,۱۵	۱۰,۳۲
منابع بودجه عمومی دولت	۲۲,۲۶	۱۸,۸۹	۱۱,۲۸	۱۷,۱۶	۲۴,۹۶

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۹

جدول (۶) سهم درآمدی هر یک از اجزای منابع بودجه عمومی دولت را شامل می‌شود. به طور متوسط بیش از هشتاد و پنج (۸۵) درصد منابع بودجه عمومی از محل منابع «درآمدهای عمومی»، «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» و «واگذاری دارایی‌های مالی» است.

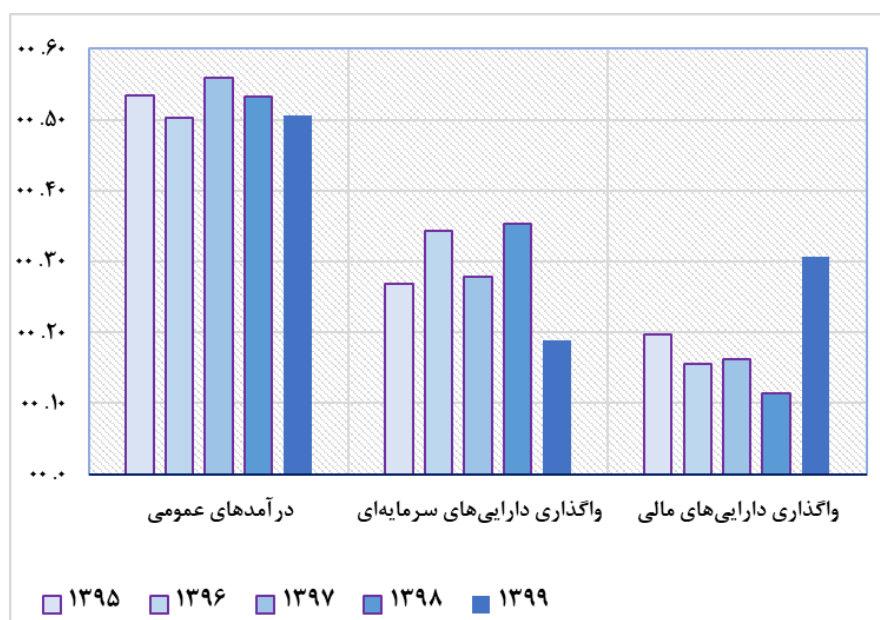
جدول ۶: سهم اجزای منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

منابع درآمدی / سال	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
درآمدهای عمومی	۵۳,۴۶	۵۰,۲۱	۵۵,۸۹	۵۳,۲۸	۵۰,۵۸
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۶,۸۵	۳۴,۳۰	۲۷,۸۱	۳۵,۳۴	۱۸,۸۲
واگذاری دارایی‌های مالی	۱۹,۶۹	۱۵,۴۹	۱۶,۳۰	۱۱,۳۹	۳۰,۶۰

۸۷,۸۷	۸۶,۲۶	۸۷,۱۴	۸۶,۹۴	۸۷,۷۵	منابع عمومی دولت ^۱
۱۲,۱۳	۱۳,۷۴	۱۲,۸۶	۱۳,۰۶	۱۲,۲۵	درآمدهای اختصاصی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	منابع بودجه عمومی دولت

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

نمودار ۲ سهم هرکدام از منابع درآمدی طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود سهم واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای همواره دستخوش تغییرات بوده است. طی دوره مورد بررسی، سهم واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۹ کمترین حد ممکن بوده است. همچنین، سهم منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره مورد بررسی به جزء سال ۱۳۹۹ کمتر از بیست (۲۰) درصد بوده است. این مهم در سال ۱۳۹۹ به بیش از سی (۳۰) درصد رسیده است.

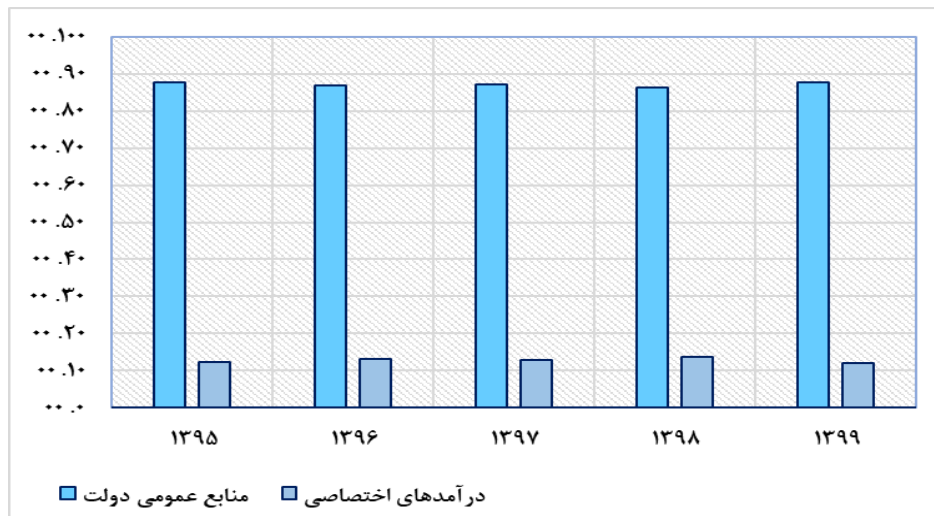

نمودار ۲: سهم منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۹

نمودار ۳ سهم منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. سهم درآمدهای اختصاصی به طور متوسط دوازده (۱۲) درصد بودجه عمومی دولت را تشکیل می‌دهد. سهم منابع عمومی دولت که شامل «درآمدهای عمومی»، «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» و «واگذاری دارایی‌های مالی» است قریب به نود (۹۰) درصد بودجه عمومی دولت را شامل می‌شود.

۱. گفتنی است سهم اجزای «درآمدهای عمومی»، «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» و «واگذاری دارایی‌های مالی» بر اساس منابع عمومی دولت محاسبه شده است. به بیان دیگر، در سال ۱۳۹۹ درآمدهای عمومی ۵۰,۵۸ درصد منابع عمومی دولت را شامل می‌شود.

نمودار ۳: سهم منابع عمومی دولت و درآمدهای اختصاصی / درصد
 مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

۵- عملکرد منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ – ۱۳۹۹

آنچه تاکنون مورد بررسی قرار گرفت، ارقام مصوب منابع بودجه عمومی بوده است؛ به همین منظور، در جدول ۷ عملکرد منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ ارائه شده است. قابل ذکر است، چون در گزارش‌های رسمی عملکرد درآمدهای اختصاصی ارائه نمی‌شود، به‌ناچار از بررسی عملکرد این مهم چشم‌پوشی می‌شود. همان‌طور که ملاحظه می‌شود درآمدهای عمومی به‌جز سال ۱۳۹۷، بیش از نود (۹۰) درصد تحقق یافته است. این در حالی است که منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای دستخوش نوسان‌های قابل توجهی است. به بیان دیگر، منابع حاصل از این محل، در سال ۱۳۹۷ عملکرد بیش از رقم مصوب داشته است، در حالی که در سال ۱۳۹۸ به دلیل تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده آمریکا سی (۳۰) درصد محقق شده است.

واگذاری دارایی‌های مالی در سال‌های مورد بررسی به‌جز سال ۱۳۹۷، عملکرد بالاتر از ارقام مصوب داشته است. به عنوان مثال در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی ۵۱۰،۷۵۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این در حالی است که عملکرد ۱،۶۹۸،۴۹۲ میلیارد ریال است. منابع عمومی دولت به‌طور متوسط طی دوره مزبور همواره بیش از نود (۹۰) درصد تحقق یافته است. بالاترین عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۸ است که نود و هفت (۹۷) درصد است. سهم منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی در سال یاد شده بیش از سی و نه (۳۹) درصد بوده، در حالی که رقم مصوب کمتر از سی و یک (۳۱) درصد است.

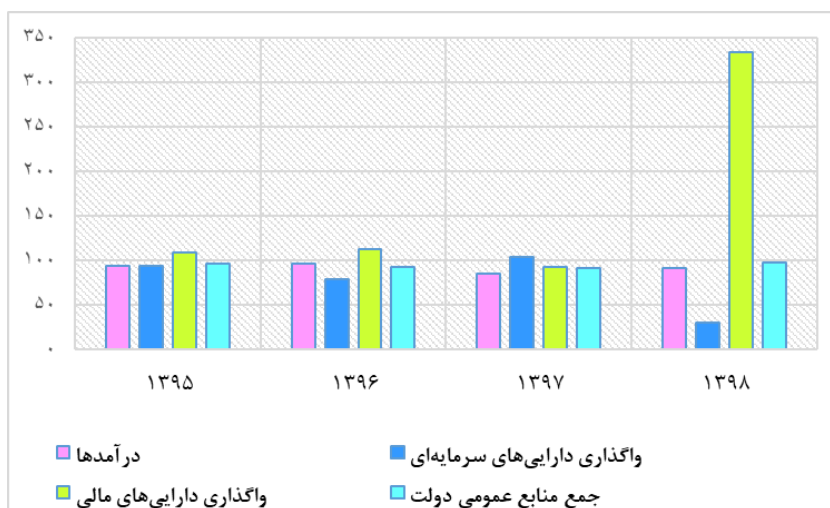

جدول ۷: عملکرد (میزان تحقق) اجزای منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ / درصد

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
درآمدهای عمومی	۹۳٪	۹۶٪	۸۵٪	۹۱٪
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۹۴٪	۷۸٪	۱۰۳٪	۳۰٪
واگذاری دارایی‌های مالی	۱۰۸٪	۱۱۲٪	۹۳٪	۳۳۳٪
جمع منابع عمومی دولت	۹۶٪	۹۲٪	۹۱٪	۹۷٪

مأخذ: گزارش عملکرد برنامه‌های پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

نمودار ۴ عملکرد منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۸ به تفکیک اجزاء را نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود در سال ۱۳۹۸ منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی به ترتیب پایین‌ترین و بالاترین عملکرد را داشته‌اند. ذکر این نکته ضروری است تفاوت قابل ملاحظه عملکرد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی با ارقام مصوب در سال ۱۳۹۸، اصلاحات بودجه این سال در شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا است. به عنوان نمونه، در مردادماه سال مزبور به منظور جبران کسری بودجه مصوب نمودند؛ که دولت می‌تواند مبلغ ۳۸۰ هزار میلیارد ریال از محل واگذاری دارایی‌های مالی (فروش اوراق اسلامی) و ۴۵۰ هزار میلیارد ریال از منابع صندوق توسعه ملی برداشت کند. همچنین، برداشت ۴۵ هزار میلیارد ریال از پنجاه درصد موجودی حساب ذخیره ارزی^۱ نیز بخش دیگری از مصوبه مزبور بود.

نمودار ۴: عملکرد اجزای منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۸ / درصد

مأخذ: گزارش عملکرد برنامه‌های پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

۱. برای آشنایی بیشتر با قوانین حاکم و سازوکار فعالیت حساب ذخیره ارزی به گزارش «حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹» مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری رجوع شود.

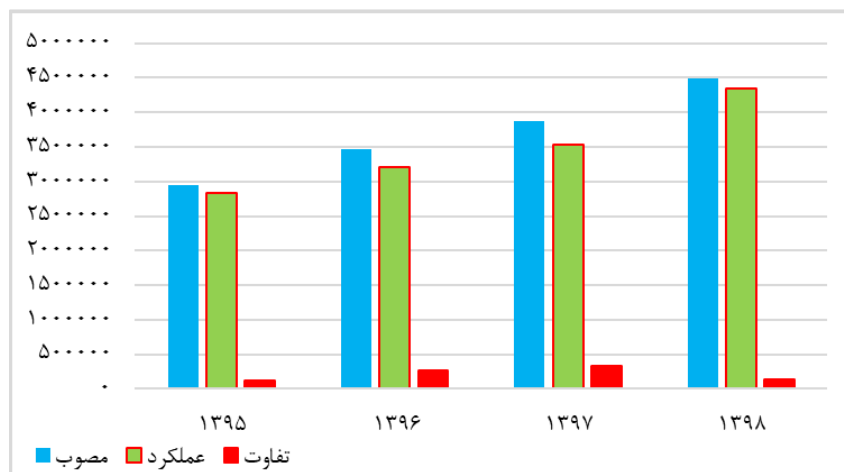
جدول (۸) ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود پایین‌ترین و بالاترین درصد تحقق (عملکرد) به ترتیب مربوط به سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ است.

جدول ۸: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) منابع بودجه عمومی دولت / میلیارد ریال / درصد

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
مصوب	۲.۹۴۳.۹۳۷	۳.۴۶۷.۵۲۰	۳.۸۶۷.۸۶۶	۴.۴۸۵.۸۱۱
عملکرد	۲.۸۳۱.۵۹۸	۳.۲۰۰.۱۸۶	۳.۵۲۴.۸۴۶	۴.۳۴۵.۹۷۰
تفاوت (میزان انحراف) *	۱۱۲.۳۳۹	۲۶۷.۳۳۴	۳۴۳.۰۲۰	۱۳۹.۸۴۱
درصد تحقق	%۹۶	%۹۲	%۹۱	%۹۷

* مثبت بودن میزان انحراف، نشان‌دهنده عملکرد پایین‌تر از میزان مصوب است.
مأخذ: قوانین بودجه سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ و گزارش عملکرد برنامه‌های پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

نمودار ۵ مصوب منابع عمومی دولت، عملکرد آن و تفاوت این دو را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، پایین‌ترین میزان عملکرد نسبت به میزان پیش‌بینی شده مربوط به سال ۱۳۹۷ است. به عبارتی، در این سال منابع عمومی دولت قریب به نه (۹) درصد کمتر از میزان پیش‌بینی شده در قانون بودجه تحقق یافت.

نمودار ۵: ارقام مصوب و عملکرد منابع عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / میلیارد ریال

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ و گزارش‌های عملکرد اقتصادی برنامه پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

۵-۱- درآمدهای عمومی

همان‌طور که در بخش‌های پیشین اشاره شد یکی از مهم‌ترین اجزای منابع عمومی دولت، درآمدها است. منظور از درآمدها، منابع حاصل از «درآمدهای مالیاتی»، «فروش کالا و خدمات»، «درآمدهای حاصل از مالکیت دولت»،

«درآمدهای حاصل از جرائم و خسارت» و «درآمدهای متفرقه» می‌باشد. جدول (۹) ارقام مصوب درآمدهای عمومی و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد.

جدول ۹: ارقام مصوب درآمدها و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / میلیارد ریال

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	درآمدها
۲,۰۴۵,۱۸۵	۱,۷۲۵,۳۶۷	۱,۴۲۰,۷۷۵	۱,۱۶۴,۵۸۵	۱,۰۳۸,۲۸۱	درآمدهای مالیاتی
-	-	-	-	-	درآمدهای ناشی از کمک‌های اجتماعی
۴۱۲,۲۱۳	۲۷۵,۲۳۵	۳۷۷,۲۵۹	۲۷۵,۶۵۸	۲۳۸,۸۹۵	درآمدهای حاصل از مالکیت دولت
۱۲۸,۵۳۱	۱۰۲,۱۲۹	۱۰۹,۸۵۶	۹۴,۵۰۹	۷۶,۷۹۵	درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات
۸۸,۹۵۶	۸۲,۲۴۶	۷۶,۷۰۶	۷۱,۵۲۷	۸۴,۶۲۸	درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات
۲۱۳,۱۰۶	۲۰۴,۸۵۲	۱۷۷,۲۵۵	۱۳۴,۶۸۳	۱۳۵,۱۹۹	درآمدهای متفرقه
۲,۸۸۷,۹۹۱	۲,۳۸۹,۸۲۹	۲,۱۶۱,۸۵۱	۱,۷۴۰,۹۶۲	۱,۵۷۳,۷۹۸	جمع

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

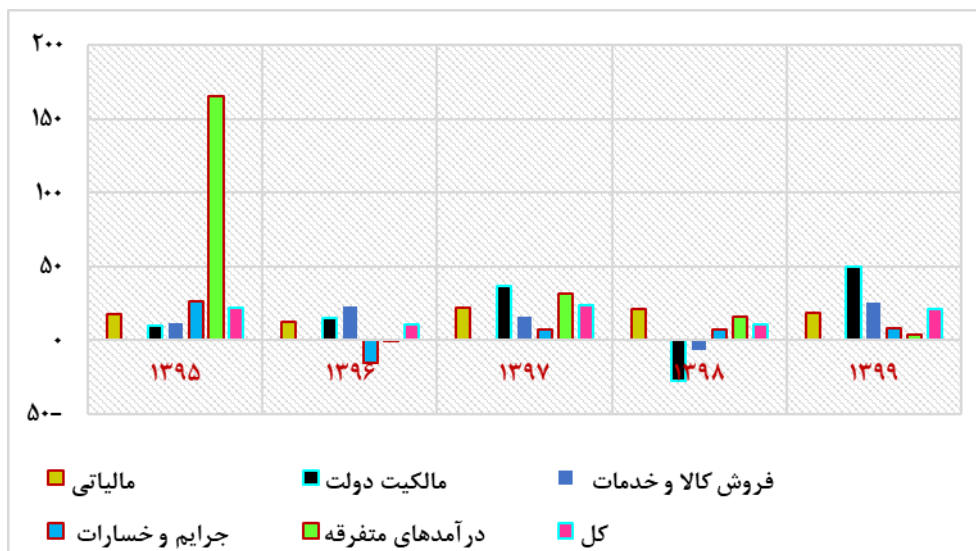
در جدول (۱۰) تغییرات (رشد) درآمدهای عمومی و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در سال ۱۳۹۵ درآمدهای متفرقه رشد بیش از صد و شصت (۱۶۰) درصد را تجربه کرده است. در سال ۱۳۹۸ منابع حاصل از «درآمدهای حاصل از مالکیت دولت» و «فروش کالا و خدمات» و در سال ۱۳۹۶ منابع حاصل از «جرائم و خسارت» کاهش یافته است. همچنین، تغییرات منابع حاصل از کلیه اجزای درآمدها در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ مثبت بوده است.

جدول ۱۰: تغییرات (رشد) درآمدها و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹ / درصد

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	درآمدها
۱۸,۵	۲۱,۴	۲۲,۰	۱۲,۲	۱۷,۵	مالیاتی
۴۹,۸	(۲۷,۰)	۳۶,۹	۱۵,۴	۹,۶	مالکیت دولت
۲۵,۹	(۷,۰)	۱۶,۲	۲۳,۱	۱۱,۸	فروش کالا و خدمات
۸,۲	۷,۲	۷,۲	(۱۵,۵)	۲۶,۱	جرائم و خسارات
۴,۰	۱۵,۶	۳۱,۶	(۰,۴)	۱۶۵,۶	درآمدهای متفرقه
۲۰,۸	۱۰,۵	۲۴,۲	۱۰,۶	۲۲,۱	کل

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۹

نمودار ۶ تغییرات درآمدهای عمومی و اجزای آن را طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد.

نمودار ۶: تغییرات اجزای درآمدها طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

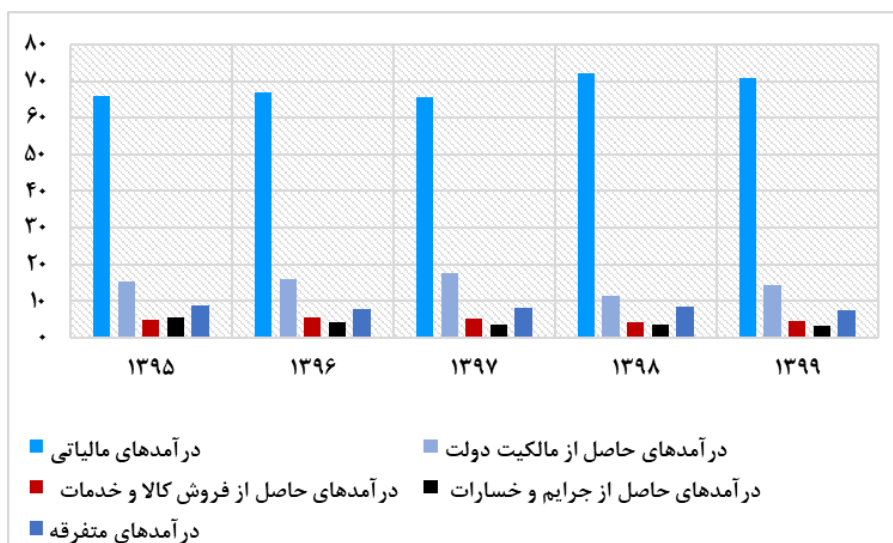
جدول (۱۱) سهم هر یک از درآمدهای عمومی را نشان می‌دهد، همان‌طور که ملاحظه می‌شود سهم درآمدهای مالیاتی در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ به بیش از هفتاد (۷۰) درصد افزایش یافته است. درآمدهای حاصل از مالکیت دولت که یکی دیگر از اجزای مهم بند مورد بررسی است، به طور متوسط پانزده (۱۵) درصد این مهم را تشکیل می‌دهد. سایر اجزاء نیز همواره سهمی کمتر از ده (۱۰) درصد را شامل می‌شوند.

جدول ۱۱: سهم اجزای درآمدهای عمومی طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

سال	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	شرح
درآمدهای مالیاتی	۷۰,۸	۷۲,۲	۶۵,۷	۶۶,۹	۶۶,۰	
درآمدهای حاصل از مالکیت دولت	۱۴,۳	۱۱,۵	۱۷,۵	۱۵,۸	۱۵,۲	
درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات	۴,۵	۴,۳	۵,۱	۵,۴	۴,۹	
درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات	۳,۱	۳,۴	۳,۵	۴,۱	۵,۴	
درآمدهای متفرقه	۷,۴	۸,۶	۸,۲	۷,۷	۸,۶	
کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

نمودار (۷) سهم اجزای «درآمدهای عمومی» را ارائه می‌دهد.

نمودار ۷: سهم اجزای درآمدها طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

در جدول (۱۲) ارقام مصوب، عملکرد، تفاوت این دو (میزان انحراف) و درصد عملکرد درآمدهای عمومی طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ ارائه شده است. بالاترین میزان تحقق درآمدهای عمومی مربوط به سال ۱۳۹۶ است.

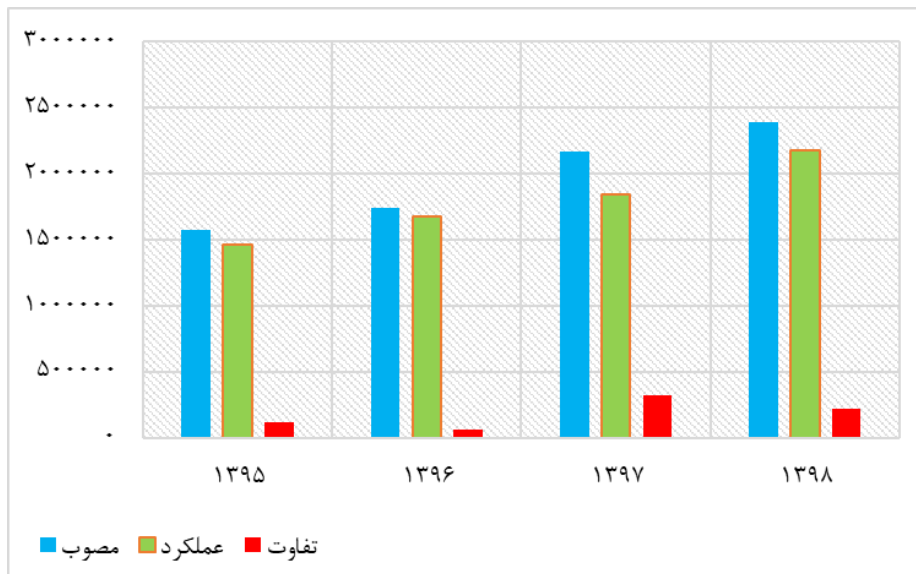
جدول ۱۲: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) درآمدهای عمومی / میلیارد ریال / درصد

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
مصوب	۱.۵۷۳.۷۹۸	۱.۷۴۰.۹۶۱	۲.۱۶۱.۸۵۱	۲.۳۸۹.۸۲۹
عملکرد	۱۴۶۰.۶۵۴	۱۶۷۶.۰۳۳	۱۸۳۸.۰۷۶	۲.۱۷۱.۸۲۹
تفاوت (میزان انحراف)	۱۱۳.۱۴۴	۶۴.۹۲۸	۳۲۳.۷۷۵	۲۱۸.۰۰۰
درصد تحقق	%۹۳	%۹۶	%۸۵	%۹۱

* مثبت بودن میزان انحراف، نشان‌دهنده عملکرد پایین‌تر از میزان مصوب است.

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ و گزارش عملکرد برنامه‌های پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

نمودار (۸) منابع حاصل از درآمدهای عمومی مصوب، عملکرد و تفاوت این دو را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، پایین‌ترین عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۷ است. به بیان دیگر، پانزده (۱۵) درصد منابع پیش‌بینی شده از محل درآمدهای عمومی در سال یاد شده تحقق نیافته است.

نمودار ۸: ارقام مصوب و عملکرد درآمدهای عمومی طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۸ / درصد

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ و گزارش‌های عملکرد اقتصادی برنامه پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

۵-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

یکی از اجزای مهم منابع عمومی دولت در ایران، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای است. این مهم دربرگیرنده، منابع حاصل از «فروش نفت و فرآورده‌های نفتی»، «فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول» و «واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای» است. جدول (۱۳) ارقام مصوب واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد.

جدول ۱۳: واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹ / میلیارد ریال / مصوب

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
فروش نفت و فرآورده‌های نفتی	۷۴۵,۰۱۸	۱,۱۳۸,۹۹۰	۱,۰۱۰,۱۱۴	۱,۵۳۰,۷۳۲	۵۶۹,۴۳۶
فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول	۱۵,۵۰۰	۱۵,۵۲۵	۲۵,۵۰۰	۴۴,۵۰۰	۴۹۵,۴۵۹
واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۳۰,۰۰۰	۳۵,۰۰۰	۴۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰
جمع	۷۹۰,۵۱۸	۱,۱۸۹,۵۱۵	۱,۰۷۵,۶۱۴	۱,۵۸۵,۲۳۲	۱,۰۷۴,۸۹۵

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

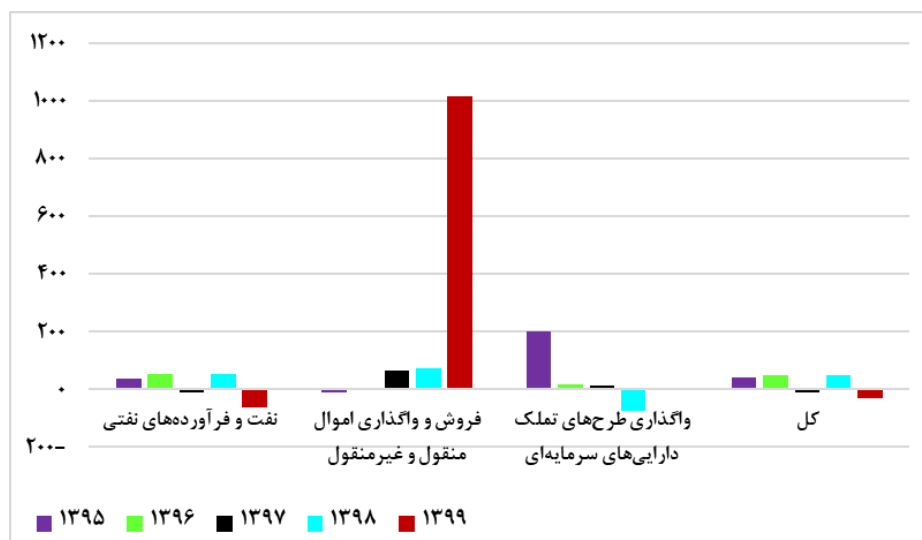
در جدول (۱۴)، تغییرات (رشد) منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای به تفکیک اجزای آن ارائه شده است. همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۷ منابع مصوب شده این مهم کاهش یافته است. بالاترین رشد آن نیز مربوط به سال ۱۳۹۶.

جدول ۱۴: تغییرات (رشد) واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
نفت و فرآورده‌های نفتی	۳۸,۶	۵۲,۹	(۱۱,۳)	۵۱,۵	(۶۲,۸)
فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول	(۱۱,۲)	۰,۲	۶۴,۳	۷۴,۵	۱,۰۱۳,۴
واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۰۰,۰	۱۶,۷	۱۴,۳	(۷۵,۰)	-
کل	۴۰,۰	۵۰,۵	(۹,۶)	۴۷,۴	(۳۲,۲)

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

نمودار ۹ تغییرات (رشد) ارقام مصوب «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن» را طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ نشان می‌دهد. گفتنی است، در سال ۱۳۹۹ منابع حاصل از «فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول» افزایش بیش از هزار (۱۰۰۰) درصدی را تجربه کرده است.

نمودار ۹: تغییرات منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

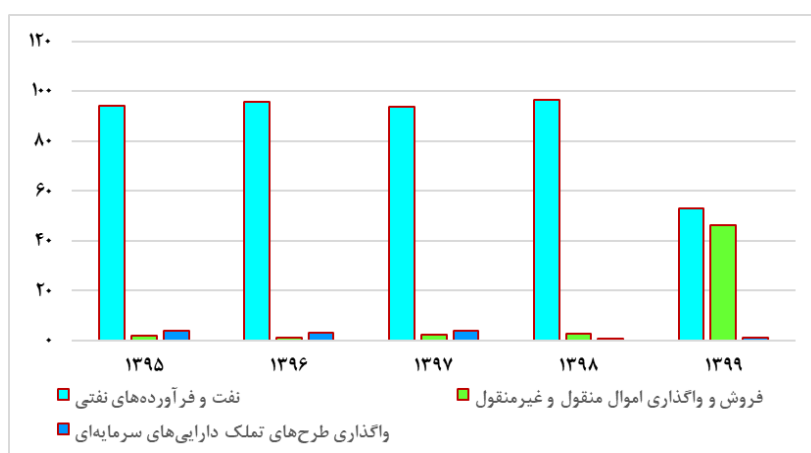
جدول (۱۵) سهم هر یک از اجزای واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای را طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹ نشان می‌دهد، همان‌طور که ملاحظه می‌شود به‌جز سال ۱۳۹۹، طی دوره مورد بررسی سهم درآمدهای حاصل از فروش نفت و فرآورده‌های نفتی بیش از نود (۹۰) درصد بوده است. این سهم در سال ۱۳۹۹ به دلیل تحریم‌های اقتصادی و کاهش صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی به کمتر از شصت (۶۰) درصد تنزل پیدا کرد. از دیگر سو، در سال ۱۳۹۹ سهم منابع حاصل از «فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول» به بیش از چهل و پنج (۴۵) درصد افزایش یافت.

جدول ۱۵: سهم واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۹ / درصد نشان داده

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
نفت و فرآورده‌های نفتی	۹۴,۲	۹۵,۸	۹۳,۹	۹۶,۶	۵۳,۰
فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول	۲,۰	۱,۳	۲,۴	۲,۸	۴۶,۱
واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۳,۸	۲,۹	۳,۷	۰,۶	۰,۹
کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

در نمودار (۱۰)، سهم اجزای «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» شده است.

نمودار ۱۰: سهم اجزای درآمدی بند واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

جدول (۱۶) منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای مصوب، عملکرد، تفاوت این دو (میزان انحراف) و درصد عملکرد را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، پایین‌ترین عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۸ است. به بیان دیگر، قریب به شصت (۶۰) درصد منابع پیش‌بینی شده از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در سال یاد شده تحقق نیافته است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۷، عملکرد این مهم سه (۳) درصد بیشتر از رقم پیش‌بینی شده در قانون بودجه است.

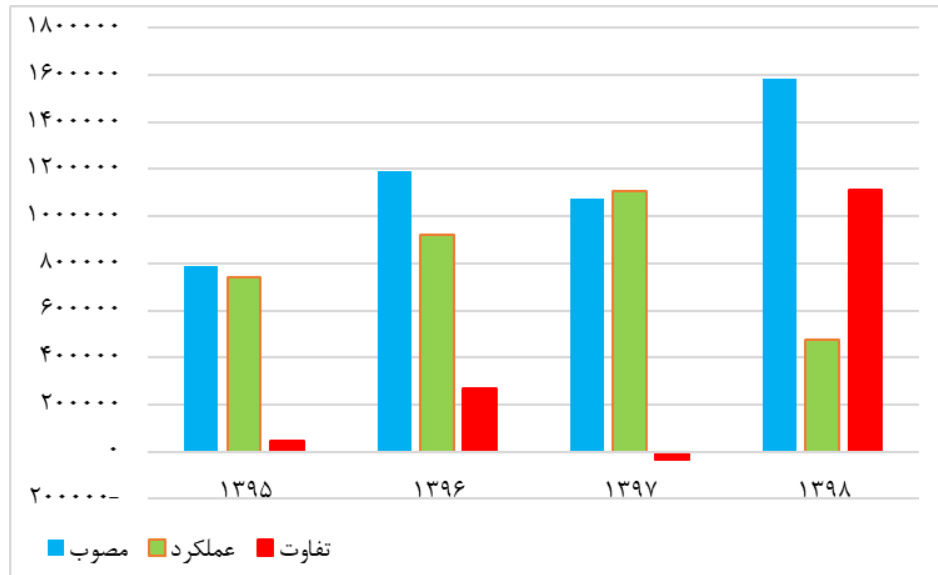
جدول ۱۶: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) واگذاری دارایی‌ها سرمایه‌ای / میلیارد ریال / درصد

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
مصوب	۷۹۰,۵۱۸	۱,۱۸۹,۵۱۵	۱,۰۷۵,۶۱۴	۱,۵۸۵,۲۳۲
عملکرد	۷۴۲,۸۰۰	۹۲۲,۷۸۵	۱,۱۰۹,۲۱۳	۴۷۵,۶۴۹
تفاوت (میزان انحراف)	۴۷,۷۱۸	۲۶۶,۷۳۰	(۳۳,۵۹۹)	۱,۱۰۹,۵۸۳
درصد تحقق	%۹۴	%۷۸	%۱۰۳,۱	%۳۰

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ و گزارش عملکرد برنامه‌های پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور
* مثبت بودن میزان انحراف، نشان‌دهنده عملکرد پایین‌تر از میزان مصوب است.

نمودار (۱۱) منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای را به تفکیک مصوب، عملکرد و تفاوت این دو (میزان انحراف) را نشان می‌دهد.

نمودار ۱۱: ارقام مصوب و عملکرد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۸ / درصد
 مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ و گزارش‌های عملکرد اقتصادی برنامه پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

۵-۳- واگذاری دارایی‌های مالی

یکی دیگر از بندهای منابع بودجه عمومی، واگذاری دارایی‌های مالی است. علاوه بر فروش و واگذاری انواع اوراق مالی و استفاده از تسهیلات داخلی و خارجی، استفاده از منابع صندوق توسعه ملی و حساب ذخیره ارزی، واگذاری شرکت‌های دولتی را نیز دربر می‌گیرد. جدول (۱۷) منابع درآمدی حاصل از «واگذاری دارایی‌های مالی و اجزای آن» را نشان می‌دهد.

جدول ۱۷: واگذاری دارایی‌های مالی و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / میلیارد ریال / مصوب

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	واگذاری دارایی‌های مالی
۸۸۰,۰۰۰	۴۳۰,۰۰۰	۳۸۵,۰۰۰	۳۴۵,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰	فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی
۵۰۰	۵۰۰	۳,۵۵۰	۳,۵۵۰	۱,۴۹۲	استفاده از تسهیلات خارجی
-	-	-	-	-	استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی
۱۳,۰۷۳	۲۱,۳۲۹	۲۲,۴۱۴	۳,۹۷۰	۲,۷۶۸	منابع حاصل از دریافت اصل وام‌ها
۱۱۵,۸۷۱	۴۶,۷۵۰	۶۷,۵۰۰	۱۰۱,۵۰۰	۱۶۰,۵۰۰	واگذاری شرکت‌های دولتی
۱۲,۵۰۰	۸,۱۷۱	۴,۶۸۶	۳,۶۲۴	۳,۸۶۸	برگشتی سال‌های قبل
۷۲۱,۳۰۶	-	۱۴۳,۷۵۰	۷۵,۹۰۰	۵,۹۹۴	استفاده از صندوق توسعه ملی
۴,۰۰۰	۴,۰۰۰	۳,۵۰۰	۳,۵۰۰	۵,۰۰۰	سایر واگذاری‌ها

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	واگذاری دارایی‌های مالی
۱.۷۴۷.۲۵۰	۵۱۰.۷۵۰	۶۳۰.۴۰۰	۵۳۷.۰۴۴	۵۷۹.۶۲۲	جمع

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

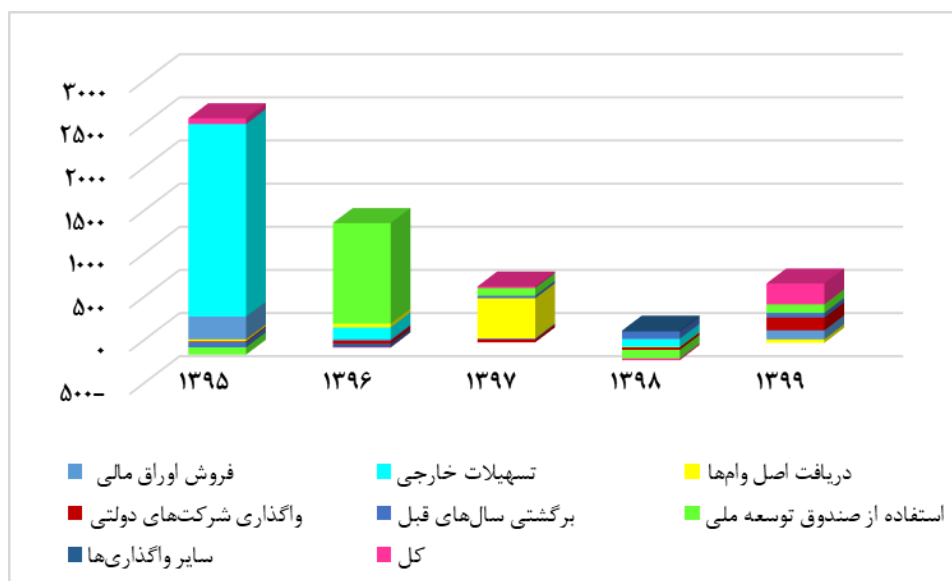
جدول (۱۸)، تغییرات (رشد) منابع حاصل «واگذاری دارایی‌های مالی و اجزای آن» را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود تغییرات اجزای بند مورد بررسی از رویه معین پیروی نمی‌کند. به عنوان مثال، در سال ۱۳۹۵ تلاش شده است از محل تسهیلات خارجی بخشی از منابع بودجه عمومی دولت تأمین شود، در حالی که در سال ۱۳۹۶ استفاده از منابع صندوق توسعه ملی مورد توجه واقع شده است. همچنین، پیش‌بینی تأمین منابع از محل واگذاری شرکت‌های دولتی نیز در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است؛ به طور کلی، تغییرات سرجمع این بند در سال ۱۳۹۹ به طور قابل توجهی افزایش یافته است.

جدول ۱۸: تغییرات (رشد) واگذاری دارایی‌های مالی و اجزای آن طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد / مصوب

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی
۱۰۴,۷	۱۱,۷	۱۱,۶	(۱۳,۸)	۲۶۳,۶	استفاده از تسهیلات خارجی
-	(۸۵,۹)	-	۱۳۷,۹	۲,۲۳۱,۳	استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی
(۳۸,۷)	(۴,۸)	۴۶۴,۶	۴۳,۴	(۲۱,۸)	منابع حاصل از دریافت اصل وام‌ها
۱۴۷,۹	(۳۰,۷)	(۳۳,۵)	(۳۶,۸)	(۸,۸)	واگذاری شرکت‌های دولتی
۵۳,۰	۷۴,۴	۲۹,۳	(۶,۳)	(۶۰,۰)	برگشتی سال‌های قبل
۱۰۰,۰	(۱۰۰,۰)	۸۹,۴	۱,۱۶۶,۳	(۸۶,۰)	استفاده از صندوق توسعه ملی
-	۱۴,۳	-	(۳۰,۰)	-	سایر واگذاری‌ها
۲۴۲,۱	(۱۹,۰)	۱۷,۴	(۷,۳)	۶۷,۰	کل

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۹

تغییرات واگذاری دارایی‌های مالی به تفکیک اجزا در نمودار (۱۲) آمده است.

نمودار ۱۲: تغییرات اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد / مصوب
 مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

جدول (۱۹) سهم هر یک از اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره مورد بررسی را نشان می‌دهد.

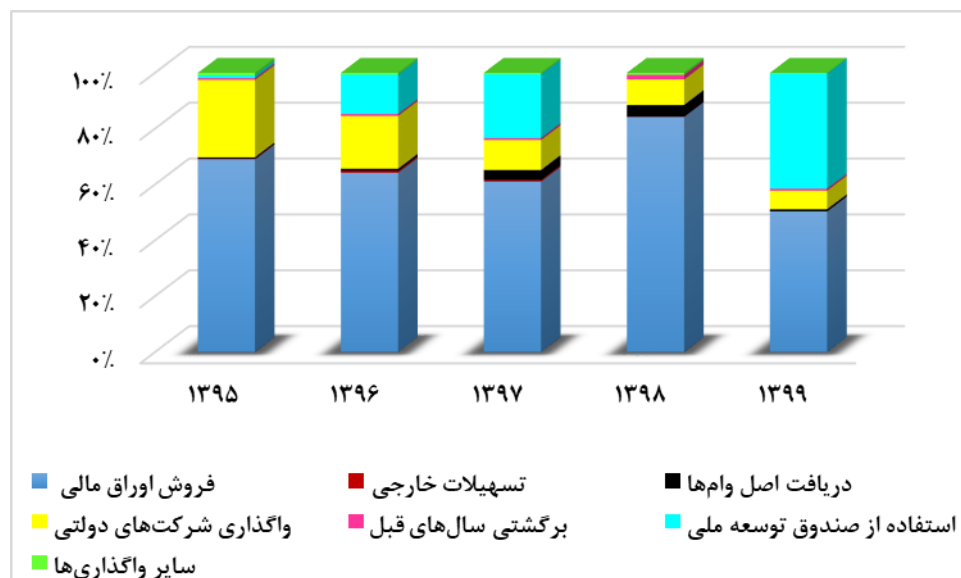
جدول ۱۹: سهم اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد / مصوب

۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی
۵۰,۳۶	۸۴,۱۹	۶۱,۰۷	۶۴,۲۴	۶۹,۰۱	استفاده از تسهیلات خارجی
۰,۰۳	۰,۱۰	۰,۵۶	۰,۶۶	۰,۲۶	استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی
۰,۷۵	۴,۱۸	۳,۵۶	۰,۷۴	۰,۴۸	منابع حاصل از دریافت اصل وامها
۶,۶۳	۹,۱۵	۱۰,۷۱	۱۸,۹۰	۲۷,۶۹	واگذاری شرکت‌های دولتی
۰,۷۲	۱,۶۰	۰,۷۴	۰,۶۷	۰,۶۷	برگشتی سال‌های قبل
۴۱,۲۸	۰,۰۰	۲۲,۸۰	۱۴,۱۳	۱,۰۳	استفاده از صندوق توسعه ملی
۰,۲۳	۰,۷۸	۰,۵۶	۰,۶۵	۰,۸۶	سایر واگذاری‌ها
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل

مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹

نمودار (۱۳)، سهم اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود منابع حاصل از فروش و واگذاری اوراق مالی به طور متوسط بیش از پنجاه (۵۰) درصد درآمدهای بند مورد بررسی را تشکیل می‌دهد. سهم منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۹۹ با وجود رشد قریب به صد و پنجاه (۱۵۰) درصد کمتر از ده (۱۰) درصد است. سهم استفاده از منابع صندوق

توسعه ملی در سال ۱۳۹۹ به بیش از چهل (۴۰) درصد افزایش یافته است که در برگیرنده برداشتها بر اساس اجازه مقام معظم رهبری است.^۱

نمودار ۱۳: سهم اجزای واگذاری دارایی‌های مالی طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ / درصد / مصوب
 مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۹

جدول (۲۰) ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت این دو منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی را نشان می‌دهد. همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، در سال ۱۳۹۸ منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای، عملکردی به مراتب بالاتر از رقم پیش‌بینی شده برای آن در قانون بودجه داشته است. در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ نیز همواره منابع تحقق یافته این مهم از رقم پیش‌بینی شده در قانون بودجه بالاتر بوده است. منفی بودن تفاوت عملکرد و رقم مصوب، به معنی پیشی گرفتن منابع تحقق یافته از رقم مصوب است.

جدول ۲۰: ارقام مصوب، عملکرد و تفاوت (میزان انحراف) واگذاری دارایی‌ها مالی / میلیارد ریال / درصد

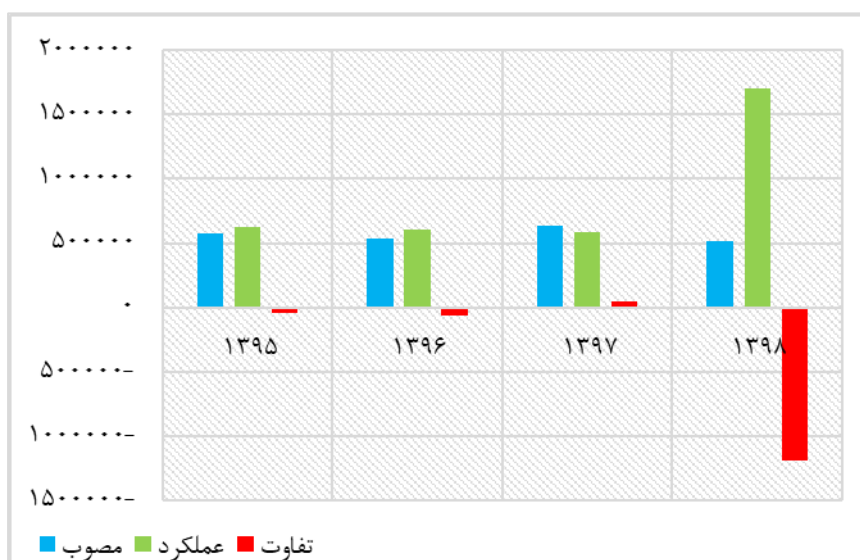
شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
مصوب	۵۷۹.۶۲۱	۵۳۷.۰۴۴	۶۳۰.۴۰۱	۵۱۰.۷۵۰
عملکرد	۶۲۸.۱۴۴	۶۰۱.۳۶۸	۵۷۷.۵۵۷	۱.۶۹۸.۴۹۲
تفاوت (میزان انحراف)	(۴۸.۵۲۳)	(۶۴.۳۲۴)	۵۲.۸۴۴	(۱.۱۸۷.۷۴۲)
درصد تحقق	%۱۰۸	%۱۱۲	%۹۲	%۳۳۳

* مثبت بودن میزان انحراف، نشان‌دهنده عملکرد پایین‌تر از میزان مصوب است.

مأخذ: قوانین بودجه سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ و گزارش عملکرد برنامه‌های پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

۱. برای آشنایی بیشتر با صندوق توسعه ملی و همین‌طور استفاده از منابع این صندوق و حساب ذخیره ارزی در قوانین بودجه، به گزارش‌های «حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹» و «تحلیل نقش و کارکرد صندوق توسعه ملی در قوانین بودجه با تأکید بر لایحه بودجه سال ۱۳۹۸» مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری رجوع شود.

نمودار (۱۴) منابع مصوب و عملکرد حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی را نشان می‌دهد. همچنین، تفاوت این دو (میزان انحراف) را نیز شامل می‌شود. به عنوان مثال، در سال ۱۳۹۸ حدود سه برابر بیشتر از رقم مصوب در قانون بودجه عملکرد حاصل شده است. از این‌رو، میزان انحراف به صورت منفی - کمتر بودن مصوب از عملکرد- نمایش داده شده است.

نمودار ۱۴: ارقام مصوب و عملکرد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۸ / درصد مأخذ: قوانین بودجه‌های سنواتی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ و گزارش‌های عملکرد اقتصادی برنامه پنجم و ششم توسعه، سازمان برنامه و بودجه کشور

۶- دستگاه‌های اصلی تأمین کننده منابع بودجه عمومی

در بخش‌های پیشین منابع بودجه عمومی دولت طی دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت. این بخش درصدد است نقش دستگاه‌های اجرائی (اصلی) در تأمین آن منابع را مورد بررسی قرار دهد. این موضوع در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ بررسی شده است.

۶-۱- درآمدهای عمومی

اجزای درآمدهای عمومی عبارتند از: «درآمدهای مالیاتی»، «فروش کالا و خدمات»، «درآمدهای حاصل از مالکیت دولت»، «درآمدهای حاصل از جرائم و خسارت» و «درآمدهای متفرقه». جداول (۲۱) تا (۲۴) سهم هر دستگاه اجرائی در تأمین درآمدهای عمومی به تفکیک «عمومی» و «اختصاصی» لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ و قانون بودجه سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهند. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ بیش از هفتاد و یک (۷۱) درصد درآمدهای عمومی توسط سازمان امور مالیاتی و قریب به هشت (۸) درصد آن توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران وصول شده که در قانون بودجه سال ۱۳۹۹، به ترتیب حدود شصت و سه (۶۳) درصد و هشت و نیم (۸٫۵) درصد بوده است. همچنین، درآمدهای ناشی از کمک‌های اجتماعی که شامل «حق بیمه شخص ثالث، سرنشین

و مازاد» است به صورت اختصاصی به «وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی» تعلق می‌گیرد. این وزارتخانه در لایحه سال ۱۴۰۰ پیش‌بینی شده سهمی حدود هشت (۸) درصد از درآمدهای اختصاصی به خود را اختصاص خواهد داد که این سهم در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ نه (۹) درصد بود.

جداول (۲۱) و (۲۲) دستگاه‌های اجرایی که عمده‌ترین درآمدهای عمومی و اختصاصی در سال ۱۴۰۰ و سال ۱۳۹۹ را تأمین می‌کنند نشان می‌دهد. جداول (۲۳) و (۲۴) نیز اطلاعات پیشین (اطلاعات جداول مزبور) را با جزئیات بیشتری ارائه می‌دهند.

جدول ۲۱: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در لایحه ۱۴۰۰/میلیارد ریال/درصد

شرح	درآمد عمومی	سهم	درآمد اختصاصی	سهم
درآمدهای عمومی	۳.۱۷۵.۹۵۷.۹۴۱	%۱۰۰,۰۰	۸۸۲.۲۴۲.۶۴۹	%۱۰۰,۰
سازمان امور مالیاتی	۲.۲۷۰.۸۰۷.۰۰۰	%۷۱,۵۰	۲۹.۲۵۸.۱۳۵	%۳,۳
گمرک جمهوری اسلامی ایران	۲۲۹.۴۵۰.۰۰۰	%۷,۲۲	۴.۵۲۰.۰۰۰	%۰,۵
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	%۰,۰۰	۶۹.۰۰۰.۰۰۰	%۷,۸
و درآمد حاصل از خدمات بهداشتی - درمانی و خدمات تحقیقاتی، پژوهشی و آموزشی ^۱	۴.۹۱۰.۵۰۰	%۰,۱۵	۴۲۹.۷۶۹.۳۳۴	%۴۸,۷
وزارت امور خارجه	-	%۰,۰۰	۳۱.۴۰۰.۰۰۰	%۳,۶
قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء (ص)	-	%۰,۰۰	۱۰۰.۱۵۰.۰۰۰	%۱۱,۴
کل	۲.۵۰۵.۱۶۷.۵۰۰	%۷۸,۸۸	۶۶۴.۰۹۷.۴۶۹	%۷۵,۳

مأخذ: جدول سه پیوست دو لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

جدول (۲۲) نقش مهم‌ترین دستگاه‌های اجرایی در تأمین درآمدها به تفکیک عمومی و اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد.

جدول ۲۲: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹/میلیارد ریال/درصد

شرح	درآمد عمومی	سهم	درآمد اختصاصی	سهم
درآمدهای عمومی	۲.۸۹۴.۹۹۱.۴۵۹	%۱۰۰,۰۰	۷۸۵.۲۴۳.۱۶۸	%۱۰۰,۰
سازمان امور مالیاتی	۱.۸۲۶.۴۰۰.۰۹۸	%۶۳,۰۹	۲۴.۴۸۷.۱۸۳	%۳,۱
گمرک جمهوری اسلامی ایران	۲۴۷.۶۰۰.۰۰۰	%۸,۵۵	۴.۹۱۸.۳۶۷	%۰,۶
شرکت‌ها دولتی	۳۰۶.۷۱۳.۵۸۱	%۱۰,۵۹	-	-
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	-	%۰,۰۰	۷۱.۰۰۰.۰۰۰	%۹,۰

۱. این مهم سهم بالایی در تأمین درآمدهای اختصاصی دارد و به این دلیل ارائه شده است؛ اما چون تعداد دستگاه‌های اجرایی مربوط به آن زیاد بود به ذکر ردیف اکتفا شد. برای آشنایی بیشتر به جدول شماره (۳) پیوست دو (۲) رجوع شود.

و درآمد حاصل از خدمات بهداشتی - درمانی و خدمات تحقیقاتی، پژوهشی و آموزشی	۲.۶۴۵.۵۰۰	%۰,۰۹	۳۸۲.۱۰۹.۲۴۴	%۴۸,۷
وزارت امور خارجه	-	%۰,۰۰	۱۸.۰۰۰.۰۰۰	%۲,۳
قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء (ص)	-	%۰,۰۰	۱۰۰.۰۰۰.۰۰۰	%۱۲,۷
کل	۲.۳۸۳.۳۵۹.۱۷۹	%۸۲,۳۳	۶۰۰.۵۱۴.۷۹۴	%۷۶,۵

مأخذ: جدول سه پیوست دو قانون بودجه سال ۱۳۹۹

سهم درآمدهای حاصل از مالکیت دولت از درآمدها، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کمتر از ده (۱۰) درصد و در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ سیزده (۱۳) درصد مصوب شده که بیش از هشتاد (۸۰) درصد منابع به صورت درآمدهای عمومی است. همچنین، منابع حاصل از سود «سهام ابرازی» و «دو درصد هزینه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت سودده» روی هم رفته پنجاه (۵۰) درصد این مهم را شامل می‌شود. «سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیو»، «وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی» و «وزارت صنعت، معدن و تجارت» به ترتیب سهم بالایی در تأمین درآمدهای وصولی این بند را به خود اختصاص می‌دهند.

درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات که به طور متوسط سهم بیش از پانزده (۱۵) درصدی درآمدهای عمومی را شامل می‌شود که قریب به هشتاد (۸۰) درصد آن به صورت اختصاصی وصول می‌شود. عمدتاً حاصل درآمدهای وصول شده از خدمات «بهداشتی - درمانی»، «قضایی» و «آموزشی، فرهنگی و پژوهشی و تحقیقاتی» است.

درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات نیز که سهم حداکثر سه (۳) درصدی در تأمین درآمدهای عمومی را به خود اختصاص می‌دهند عمدتاً توسط «نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران»، «سازمان تأمین اجتماعی» و «سازمان تعزیرات حکومتی» وصول می‌گردد. سهم منابع اختصاصی این مهم حدود ده (۱۰) درصد از درآمدهای بند مزبور را در بر می‌گیرد. درآمدهای متفرقه که حدود ده (۱۰) درصد درآمدهای عمومی را شامل می‌شود که مربوط به «قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء (ص)»، «سازمان ثبت اسناد و املاک کشور» و «سازمان امور مالیاتی کشور» است. حدود پنجاه درصد منابع این بند، مربوط به درآمدهای اختصاصی است.

جدول ۲۳: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در لایحه ۱۴۰۰ (با جزئیات)

شرح	عمومی ^۲	اختصاصی ^۱	کل ^۱	عمومی	اختصاصی	کل
درآمدها	%۷۸	%۲۲	-	۳.۱۷۵.۹۵۷.۹۶۱	۸۸۲.۲۴۲.۶۴۹	۴.۰۵۸.۲۰۰.۵۹۰

۱. سهم هر بخش از درآمدها را نشان می‌دهد. به عنوان مثال، درآمدهای مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، شصت و دو (۶۲) درآمدها را تأمین می‌کند.

۲. سهم عمومی/ اختصاصی بودن هر ردیف را نشان می‌دهد. به عنوان نمونه، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، نود و نه (۹۹) درصد درآمدهای مالیاتی عمومی

و یک (۱) درصد آن اختصاصی است.

شرح	عمومی ^۲	اختصاصی	کل ^۱	عمومی	اختصاصی	کل
بخش اول: درآمدهای مالیاتی	%۹۹	%۱	%۶۲٫۰	۲.۴۷۹.۴۵۰.۰۰۰	۳۵.۷۷۸.۱۳۵	۲.۵۱۵.۲۲۸.۱۳۵
سازمان امور مالیاتی	%۹۹	%۱	%۹۰٫۶	۲.۲۵۰.۰۰۰.۰۰۰	۲۹.۲۵۸.۱۳۵	۲.۲۷۹.۲۵۸.۱۳۵
گمرک جمهوری اسلامی ایران	%۹۸	%۲	%۹٫۳	۲۲۹.۴۵۰.۰۰۰	۴.۵۲۰.۰۰۰	۲۳۳.۹۷۰.۰۰۰
بخش دوم: درآمدهای ناشی از کمک‌های اجتماعی	%۰	%۱۰۰	%۰٫۴	-	۱۷.۰۰۰.۰۰۰	۱۷.۰۰۰.۰۰۰
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	%۰	%۱۰۰	%۱۰۰٫۰	-	۱۷.۰۰۰.۰۰۰	۱۷.۰۰۰.۰۰۰
بخش سوم: درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ^۱	%۸۱	%۱۹	%۹٫۴	۳۱۱.۰۷۷.۸۸۲	۷۲.۴۱۰.۰۰۰	۳۸۳.۴۸۷.۸۸۲
سود سهام ابرازی ^۲	%۱۰۰	%۰	%۳۹٫۴	۱۵۱.۰۵۳.۸۸۲	-	۱۵۱.۰۵۳.۸۸۲
سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی	%۱۰۰	%۰	%۱۸٫۷	۷۱.۷۵۰.۰۰۰	-	۷۱.۷۵۰.۰۰۰
وزارت صنعت، معدن و تجارت	%۱۰۰	%۰	%۱۱٫۳	۴۳.۵۰۰.۰۰۰	-	۴۳.۵۰۰.۰۰۰
دو درصد هزینه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت سودده	%۱۰۰	%۰	%۱۰٫۴	۴۰.۰۰۰.۰۰۰	-	۴۰.۰۰۰.۰۰۰
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	%۰	%۱۰۰	%۱۳٫۶	-	۵۲.۰۰۰.۰۰۰	۵۲.۰۰۰.۰۰۰
سازمان بهزیستی	%۰	%۱۰۰	%۴٫۴	-	۱۷.۰۰۰.۰۰۰	۱۷.۰۰۰.۰۰۰
بخش چهارم: درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات	%۲۲	%۷۸	%۱۶٫۵	۱۴۵.۵۷۸.۷۵۰	۵۲۳.۶۸۸.۵۱۴	۶۶۹.۲۶۷.۲۶۴
دادگستری جمهوری اسلامی ایران	%۱۰۰	%۰	%۷٫۵	۵۰.۰۰۰.۰۰۰	-	۵۰.۰۰۰.۰۰۰
خدمات آموزشی، فرهنگی و پژوهشی و تحقیقاتی	%۱۰	%۹۰	%۵٫۹	۴.۰۱۰.۵۰۰	۳۵.۴۷۹.۸۰۸	۳۹.۴۹۰.۳۰۸
درآمد حاصل از خدمات بهداشتی - درمانی	%۰	%۱۰۰	%۵۶٫۳	۹۰۰.۰۰۰	۳۷۵.۸۳۳.۷۹۲	۳۷۶.۷۳۳.۷۹۲
درآمد حاصل از خدمات پژوهشی و تحقیقاتی	%۰	%۱۰۰	%۲٫۸	-	۱۸.۴۵۵.۷۳۴	۱۸.۴۵۵.۷۳۴
وزارت امور خارجه	%۰	%۱۰۰	%۴٫۷	-	۳۱.۴۰۰.۰۰۰	۳۱.۴۰۰.۰۰۰
سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	%۱۰۰	%۰	%۱٫۶	۱۰.۴۴۰.۰۰۰	-	۱۰.۴۴۰.۰۰۰
جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	%۰	%۱۰۰	%۱٫۴	-	۹.۶۶۰.۰۰۰	۹.۶۶۰.۰۰۰
موسسه رازی	%۰	%۱۰۰	%۱٫۲	-	۸.۰۰۰.۰۰۰	۸.۰۰۰.۰۰۰
سازمان ملی استاندارد	%۹۹	%۱	%۱٫۱	۷.۵۰۰.۰۰۰	۵۰.۰۰۰	۷.۵۵۰.۰۰۰

۱. لازم به ذکر است، چون تعداد شرکت‌های دولتی بالا بوده و به‌جز «شرکت ملی نفت ایران - مادر تخصصی» سهم اندکی دارند، در اینجا به ذکر ردیف درآمدی اکتفا شده است.

۲. پنجاه درصد سود ویژه و سود سهام شرکت نفت - علی الحساب سال جاری/ کلیه شرکت‌های دولتی.

بررسی منابع بودجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

شرح	عمومی ^۲	اختصاصی	کل ^۱	عمومی	اختصاصی	کل
بخش پنجم: درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات	٪۷۷	٪۲۳	٪۲,۷	۸۳,۲۲۰,۰۰۰	۲۵,۱۰۰,۰۰۰	۱۰۸,۳۲۰,۰۰۰
نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران	٪۱۰۰	٪۰	٪۴۶,۵	۵۰,۴۰۰,۰۰۰	-	۵۰,۴۰۰,۰۰۰
سازمان تأمین اجتماعی	٪۰	٪۱۰۰	٪۱۳,۸	-	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	۱۵,۰۰۰,۰۰۰
سازمان تعزیرات حکومتی	٪۱۰۰	٪۰	٪۶,۵	۷,۰۰۰,۰۰۰	-	۷,۰۰۰,۰۰۰
بخش ششم: درآمدهای متفرقه	٪۴۳	٪۵۷	٪۹,۰	۱۵۶,۶۳۱,۳۰۹	۲۰۸,۲۶۶,۰۰۰	۳۶۴,۸۹۷,۳۰۹
قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء (ص)	٪۰	٪۱۰۰	٪۲۷,۴	-	۱۰۰,۱۵۰,۰۰۰	۱۰۰,۱۵۰,۰۰۰
سازمان امور مالیاتی کشور	٪۱۰۰	٪۰	٪۵,۷	۲۰,۸۰۷,۰۰۰	-	۲۰,۸۰۷,۰۰۰
وزارت نفت، شرکت ملی پالایش و شرکت ملی گاز ایران - مادر تخصصی	٪۱۰۰	٪۰	٪۳,۲	۱۱,۷۲۱,۱۵۰	-	۱۱,۷۲۱,۱۵۰
سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	٪۱۰۰	٪۰	٪۱۱,۷	۴۲,۵۶۰,۰۰۰	-	۴۲,۵۶۰,۰۰۰
سازمان برنامه و بودجه کشور - مزاد درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی	٪۰	٪۱۰۰	٪۳,۰	-	۱۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۱,۰۰۰,۰۰۰
وزارت صنعت، معدن و تجارت	٪۱۰۰	٪۰	٪۲,۷	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	-	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
سازمان انرژی‌های تجدید پذیر و بهره‌وری انرژی برق (ساتبا).	٪۰	٪۱۰۰	٪۵,۴	۳,۱۷۵,۹۵۷,۹۴۱	۸۸۲,۲۴۲,۶۴۹	۴,۰۵۸,۲۰۰,۵۹۰

مأخذ: جدول سه پیوست دو لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

جدول (۲۴) عمده دستگاه‌های اجرایی در تأمین درآمدها به تفکیک عمومی و اختصاصی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد.

جدول ۲۴: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده درآمدهای عمومی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (با جزئیات)

شرح	عمومی	اختصاصی	کل	عمومی	اختصاصی	کل
درآمدها	٪۷۹	٪۲۱	٪۱۰۰,۰	۲,۸۹۴,۹۹۱,۴۵۹	۷۸۵,۲۴۳,۱۶۸	۳,۶۸۰,۲۳۴,۶۲۷
بخش اول: درآمدهای مالیاتی	٪۹۸,۴	٪۱,۶	٪۵۶,۷	۲,۰۵۲,۱۸۵,۱۰۰	۳۳,۲۷۶,۲۵۷	۲,۰۸۵,۴۶۱,۳۵۷
سازمان امور مالیاتی	٪۹۸,۷	٪۱,۳	٪۸۷,۴	۱,۷۹۷,۵۸۵,۰۹۸	۲۴,۴۸۷,۱۸۳	۱,۸۲۲,۰۷۲,۲۸۱
گمرک جمهوری اسلامی ایران	٪۹۸,۱	٪۱,۹	٪۱۲,۱	۲۴۷,۶۰۰,۰۰۰	۴,۹۱۸,۳۶۷	۲۵۲,۵۱۸,۳۶۷
بخش دوم: درآمدهای ناشی از کمک‌های اجتماعی	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۰,۵	-	۱۹,۰۰۰,۰۰۰	۱۹,۰۰۰,۰۰۰
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	٪۰,۰	٪۱۰۰,۰	٪۱۰۰,۰	-	۱۹,۰۰۰,۰۰۰	۱۹,۰۰۰,۰۰۰

شرح	عمومی	اختصاصی	کل	عمومی	اختصاصی	کل
بخش سوم: درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ^۱	۸۵٫۹٪	۱۴٫۱٪	۱۳٫۰٪	۴۱۲٫۲۱۲٫۷۵۱	۶۷٫۹۳۴٫۵۰۰	۴۸۰٫۱۴۷٫۲۵۱
سود سهام ابرازی (۵۰ درصد سود ویژه و سود سهام شرکت نفت - علی‌الحساب سال جاری) کلیه شرکت‌های دولتی	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۲۵٫۱٪	۱۲۰٫۳۱۳٫۵۸۱	-	۱۲۰٫۳۱۳٫۵۸۱
سود سهام شرکت‌های با سهم دولتی کمتر از پنجاه درصد	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۲٫۱٪	۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰	-	۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰
سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۱۴٫۲٪	۶۸٫۳۴۵٫۰۰۰	-	۶۸٫۳۴۵٫۰۰۰
وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۶٫۲٪	۲۹٫۷۴۰٫۰۰۰	-	۲۹٫۷۴۰٫۰۰۰
دو درصد هزینه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت سودده	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۳۶٫۷٪	۱۷۶٫۴۰۰٫۰۰۰	-	۱۷۶٫۴۰۰٫۰۰۰
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۱۰٫۸٪	-	۵۲٫۰۰۰٫۰۰۰	۵۲٫۰۰۰٫۰۰۰
سازمان بهزیستی	۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۲٫۷٪	-	۱۳٫۰۰۰٫۰۰۰	۱۳٫۰۰۰٫۰۰۰
بخش چهارم: درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات	۲۲٫۲٪	۷۷٫۸٪	۱۵٫۷٪	۱۲۸٫۵۳۱٫۵۰۶	۴۵۰٫۹۹۰٫۶۶۳	۵۷۹٫۵۲۲٫۱۶۹
دادگستری جمهوری اسلامی ایران	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۸٫۶٪	۵۰٫۰۰۰٫۰۰۰	-	۵۰٫۰۰۰٫۰۰۰
خدمات آموزشی، فرهنگی و پژوهشی و تحقیقاتی	۵٫۳٪	۹۴٫۷٪	۵٫۷٪	۱٫۷۴۵٫۵۰۰	۳۱٫۲۶۴٫۹۹۸	۳۳٫۰۱۰٫۴۹۸
درآمد حاصل از خدمات بهداشتی - درمانی	۰٫۳٪	۹۹٫۷٪	۵۸٫۳٪	۹۰۰٫۰۰۰	۳۳۶٫۹۵۰٫۱۲۴	۳۳۷٫۸۵۰٫۱۲۴
درآمد حاصل از خدمات پژوهشی و تحقیقاتی	۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۲٫۴٪	-	۱۳٫۸۹۴٫۱۲۲	۱۳٫۸۹۴٫۱۲۲
وزارت امور خارجه	۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۳٫۱٪	-	۱۸٫۰۰۰٫۰۰۰	۱۸٫۰۰۰٫۰۰۰
سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۳٫۳٪	۱۹٫۲۸۲٫۰۰۰	-	۱۹٫۲۸۲٫۰۰۰
جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران	۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۱٫۳٪	-	۷٫۵۰۰٫۰۰۰	۷٫۵۰۰٫۰۰۰
موسسه رازی	۰٫۰٪	۱۰۰٫۰٪	۰٫۶٪	-	۳٫۳۰۰٫۰۰۰	۳٫۳۰۰٫۰۰۰
سازمان ملی استاندارد	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۱٫۳٪	۷٫۵۰۱٫۰۰۰	-	۷٫۵۰۱٫۰۰۰
بخش پنجم: درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات	۸۷٫۵٪	۱۲٫۵٪	۲٫۸٪	۸۸٫۹۵۶٫۰۰۰	۱۲٫۷۶۰٫۰۰۰	۱۰۱٫۷۱۶٫۰۰۰
نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران	۱۰۰٫۰٪	۰٫۰٪	۴۶٫۲٪	۴۷٫۰۰۰٫۰۰۰	-	۴۷٫۰۰۰٫۰۰۰

۱. لازم به ذکر است، چون تعداد شرکت‌های دولتی بالا بوده و به جز «شرکت ملی نفت ایران - مادر تخصصی» سهم اندکی دارند، در اینجا به ذکر ردیف درآمدی اکتفا شده است.

شرح	عمومی	اختصاصی	کل	عمومی	اختصاصی	کل
سازمان تأمین اجتماعی	%۰,۰	%۱۰۰,۰	%۹,۸	-	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
سازمان تعزیرات حکومتی	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۲۶,۱	۲۶,۵۰۰,۰۰۰	-	۲۶,۵۰۰,۰۰۰
بخش ششم: درآمدهای متفرقه	%۵۱,۴	%۴۸,۶	%۱۱,۳	۲۱۳,۱۰۶,۱۰۲	۲۰۱,۲۸۱,۷۴۸	۴۱۴,۳۸۷,۸۵۰
قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء (ص)	%۰,۰	%۱۰۰,۰	%۲۴,۱	-	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
سازمان امور مالیاتی کشور	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۷,۰	۲۸,۸۱۵,۰۰۰	-	۲۸,۸۱۵,۰۰۰
وزارت نفت، شرکت ملی پالایش و شرکت ملی گاز ایران - مادر تخصصی	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۶,۴	۲۶,۶۹۴,۰۰۰	-	۲۶,۶۹۴,۰۰۰
سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۶,۷	۲۷,۹۷۰,۰۰۰	-	۲۷,۹۷۰,۰۰۰
سازمان برنامه و بودجه کشور - مازاد درآمد اختصاصی دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی	%۰,۰	%۱۰۰,۰	%۲,۷	-	۱۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۱,۰۰۰,۰۰۰
وزارت صنعت، معدن و تجارت	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۲,۱	۸,۸۰۰,۰۰۰	-	۸,۸۰۰,۰۰۰
سازمان انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی برق (ساتبا).	%۰,۰	%۱۰۰,۰	%۲,۹	-	۱۱,۸۲۵,۰۰۰	۱۱,۸۲۵,۰۰۰

مأخذ: جدول سه پیوست دو قانون بودجه سال ۱۳۹۹

۶-۲- واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی

منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی که در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه به ترتیب چهل و سه (۴۳) و پنجاه و شش (۵۶) درصد منابع بودجه عمومی دولت را شامل می‌شود.^۱ جدول (۱۲) سهم عمده دستگاه‌های اجرائی در تأمین منابع مزبور مصوب و پیش‌بینی شده قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود قریب به صد (۱۰۰) درصد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای به صورت عمومی وصول می‌شود. «شرکت ملی نفت ایران - مادر تخصصی» صد (۱۰۰) درصد منابع حاصل از فروش منابع طبیعی (صادرات نفت خام، میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی) را به خود اختصاص می‌دهد. حدود هشتاد (۸۰) درصد منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی وصول می‌شود. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ پیش‌بینی شده است قریب به سی و دو (۳۲) درصد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی توسط سازمان خصوصی‌سازی - مادر تخصصی وصول شود. سایر دستگاه‌های اجرایی نیز حدود شصت و هشت (۶۸) دیگر را وصول خواهند کرد.

جدول ۲۵: عمده دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی در لایحه ۱۴۰۰

شرح	ارقام	سهم
-----	-------	-----

۱. ذکر این نکته ضروری است که در بخش‌های پیشین سهم منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی براساس منابع عمومی دولت ارائه شده بود، ولیکن، در این جا این مهم براساس بودجه عمومی دولت (منابع عمومی دولت + درآمدهای اختصاصی) ارائه شده است.

عمومی	اختصاصی	کل	عمومی	اختصاصی	کل	
۲۲۵۲۷۲۰۰۱	۲۵۴۷۰۰۰	۲۲۵۵۲۶۷۰۰۱	%۹۹,۹	%۰,۱	-	واگذاری دارائی‌های سرمایه‌ای
۲۲۵۲۷۲۰۰۱	۲۵۴۷۰۰۰	۲۲۵۵۲۶۷۰۰۱	%۹۹,۹	%۰,۱	%۱۰۰,۰	واگذاری دارائی‌های سرمایه‌ای
۱۵۳۱۱۹۴۰۰۰	۰	۱۵۳۱۱۹۴۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۶۷,۹	شرکت ملی نفت ایران - مادر تخصصی
۲۵۰۰۰۰۰۰	۲۵۴۷۰۰۰	۲۵۲۵۴۷۰۰۰	%۹۸,۹۹	%۱,۰۱	%۱۱,۲	منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول
۱۹۸۱۸۳۵۰۰	۰	۱۹۸۱۸۳۵۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۷۸,۵	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۱۰۰۰۰۰۰	۰	۱۰۰۰۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۰,۴	منابع حاصل از واگذاری طرح‌های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای
۲۲۵۲۷۲۰۰۱	۲۵۴۷۰۰۰	۲۲۵۵۲۶۷۰۰۱	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۱۰۰	سایر دستگاه‌های اجرائی ^۱
۲۹۸۴۷۴۹۵۸۶	۰	۲۹۸۴۷۴۹۵۸۶	%۱۰۰,۰	%۰,۰	-	واگذاری دارائی‌های مالی
۹۵۱۰۰۰۰۰	۰	۹۵۱۰۰۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۳۱,۹	سازمان خصوصی سازی - مادر تخصصی
۲۰۲۱۵۰۷۸۰۲	۰	۲۰۲۱۵۰۷۸۰۲	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۶۸,۱	سایر درآمدهای دستگاه‌ها و ردیف‌ها

مأخذ: جدول سه پیوست دو لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

جدول (۲۶) سهم عمده‌ترین دستگاه‌های اجرایی تأمین‌کننده منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی را به تفکیک عمومی و اختصاصی نشان می‌دهد.

جدول ۲۶: دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی در قانون بودجه سال ۱۳۹۹

شرح	سهم			کل		
	عمومی	اختصاصی	کل	عمومی	اختصاصی	کل
واگذاری دارائی‌های سرمایه‌ای	۱۰۷۴۸۹۵۰۰۰	۲۷۸۵۰۰۰	۱۰۷۷۶۸۰۰۰۰	%۹۹,۷	%۰,۳	-
واگذاری دارائی‌های سرمایه‌ای	۵۶۹۴۳۶۰۰۱	۰	۵۶۹۴۳۶۰۰۱	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۵۲,۸
شرکت ملی نفت ایران - مادر تخصصی	۵۶۹۴۳۶۰۰۰	۰	۵۶۹۴۳۶۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۱۰۰,۰
منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول	۴۹۵۴۵۸۹۹۹	۲۷۸۵۰۰۰	۴۹۸۲۴۳۹۹۹	%۹۹,۴	%۰,۶	%۴۶,۲
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۴۸۰۰۰۰۰۰	۰	۴۸۰۰۰۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۹۶,۳
منابع حاصل از واگذاری طرح‌های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای	۱۰۰۰۰۰۰	۰	۱۰۰۰۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۰,۹
سایر دستگاه‌های اجرائی ^۲	۱۰۰۰۰۰۰	۰	۱۰۰۰۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۱۰۰
واگذاری دارائی‌های مالی	۱۷۴۷۲۵۰۰۰۱	۰	۱۷۴۷۲۵۰۰۰۱	%۱۰۰,۰	%۰,۰	-
سازمان خصوصی سازی - مادر تخصصی	۱۱۹۸۷۱۲۵۶	۰	۱۱۹۸۷۱۲۵۶	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۶,۹
سایر درآمدهای دستگاه‌ها و ردیف‌ها	۱,۶۱۴,۳۰۶,۰۰۰	-	۱,۶۱۴,۳۰۶,۰۰۰	%۱۰۰,۰	%۰,۰	%۹۳,۱

مأخذ: جدول سه پیوست دو قانون بودجه سال ۱۳۹۹

۱. گفتنی است سایر دستگاه‌های اجرایی هیچکدام سهم بالایی در تأمین این ردیف درآمدی را نداشته و تعداد آن‌ها بالا بوده است؛ به همین منظور، از آوردن آن‌ها خودداری شده است.

۲. گفتنی است سایر دستگاه‌های اجرایی هیچکدام سهم بالایی در تأمین این ردیف درآمدی نداشته و تعداد آن‌ها بالا بوده است؛ به همین منظور، از آوردن آن‌ها خودداری شده است.

۷- درآمدهای استانی به تفکیک عمومی - اختصاصی

همان‌طور که در بخش‌های پیشین اشاره شد، منابع بودجه عمومی دولت شامل منابع حاصل از درآمدها «عمومی»، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی می‌باشد؛ که بر اساس جدول شماره (۵) سند «ماده واحد و جداول کلان منابع و مصارف بودجه»، درآمدهای استانی قریب به صد (۱۰۰) درصد ذیل درآمدها «عمومی» طبقه‌بندی می‌شود. به بیان دیگر، منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی به طور کامل ملی تلقی می‌گردد. منابع حاصل از «فروش نفت و فرآورده‌های نفتی» و «واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای» به طور کامل ملی محسوب شده و سهم حداکثر یک (۱) درصد از منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول به عنوان درآمدهای استانی طبقه‌بندی شود. جداول (۲۷) تا (۲۹) درآمدهای استانی به تفکیک عمومی و اختصاصی را نشان می‌دهد، همان‌طور که ملاحظه می‌شود، بیش از نود (۹۰) درصد درآمد هر استان به صورت [درآمدهای] عمومی وصول می‌شود و درآمدهای اختصاصی سهم کمتر از ده (۱۰) درصد را به خود اختصاص می‌دهند.

جدول ۲۷: درآمدهای استانی به تفکیک عمومی - اختصاصی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ / میلیارد ریال

۱۴۰۰ (لایحه)			استان	کد
اختصاصی	عمومی	کل		
۲۹۹	۴۱.۴۱۴	۴۱.۷۱۲	مرکزی	۵۱
۵۱۶	۲۲.۶۱۹	۲۳.۱۳۴	گیلان	۵۲
۶۸۵	۲۹.۸۱۱	۳۰.۴۹۶	مازندران	۵۳
۴۲۳	۵۲.۰۶۵	۵۲.۴۸۸	آذربایجان شرقی	۵۴
۵۷۵	۱۹.۷۹۱	۲۰.۳۶۶	آذربایجان غربی	۵۵
۲۹۵	۱۲.۴۶۸	۱۲.۷۶۳	کرمانشاه	۵۶
۷۲۹	۱۰۷.۸۴۸	۱۰۸.۵۷۸	خوزستان	۵۷
۵۲۰	۴۷.۸۳۸	۴۸.۳۵۸	فارس	۵۸
۵۱۶	۷۵.۱۰۰	۷۵.۶۱۶	کرمان	۵۹
۹۱۲	۶۸.۵۲۴	۶۹.۴۳۶	خراسان رضوی	۶۰
۱.۷۰۱	۱۳۰.۰۳۳	۱۳۱.۷۳۴	اصفهان	۶۱
۱۳۰	۵۵.۶۴۷	۵۵.۷۷۷	هرمزگان	۶۲
۳۸۹	۱۰.۸۹۷	۱۱.۲۸۵	سیستان و بلوچستان	۶۳
۲۲۳	۸.۷۵۴	۸.۹۷۷	کردستان	۶۴
۴۰۴	۱۳.۲۱۷	۱۳.۶۲۱	همدان	۶۵
۲۲۸	۷.۹۲۵	۸.۱۵۳	لرستان	۶۶
۴۷	۳.۵۹۶	۳.۶۴۳	ایلام	۶۷
۲۰۶	۲۹.۶۶۶	۲۹.۸۷۲	زنجان	۶۸

۱۴۰۰ (لایحه)			استان	کد
اختصاصی	عمومی	کل		
۱۶۶	۸۰.۳۳	۸.۲۰۰	چهارمحال و بختیاری	۶۹
۵۶	۵.۹۵۰	۶.۰۰۶	کهگیلویه و بویراحمد	۷۰
۹۱	۱۱.۲۱۸	۱۱.۳۰۸	سمنان	۷۱
۶۱۰	۳۹.۹۴۴	۴۰.۵۵۴	یزد	۷۲
۲۶۳	۵۸.۷۳۲	۵۸.۹۹۴	بوشهر	۷۳
۴.۴۱۸	۱.۱۴۶.۱۷۸	۱.۱۵۰.۵۹۶	تهران	۷۴
۲۵۱	۷.۹۷۹	۸.۲۳۰	اردبیل	۷۵
۵۷۰	۱۴.۴۷۴	۱۵.۰۴۴	قم	۷۶
۲۲۲	۳۰.۰۷۷	۳۰.۲۹۹	قزوین	۷۷
۳۳۳	۹.۹۲۷	۱۰.۲۶۰	گلستان	۷۸
۱۴۷	۶.۲۸۹	۶.۴۳۶	خراسان شمالی	۷۹
۱۱۹	۵.۷۳۱	۵.۸۵۰	خراسان جنوبی	۸۰
۶۲۲	۴۳.۱۷۶	۴۳.۷۹۸	البرز	۸۱
۱۶.۶۶۵	۲.۱۲۴.۹۱۹	۲.۱۴۱.۵۸۴	کل	
-	-	%۲۳,۰	نسبت به منابع بودجه عمومی	
-	-	%۶۷,۴	نسبت درآمدهای عمومی	

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ (گزارش بودجه‌های استانی)

جدول ۲۸: درآمدهای استانی و تفکیک آن به عمومی - اختصاصی در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ / میلیارد ریال

کد استان	مصوب ۱۳۹۹		مصوب ۱۳۹۸	
	عمومی	اختصاصی	کل	اختصاصی
۵۶	۳۷.۶۸۸	۲۶۴	۲۶.۴۳۵	۳۱۴
۵۷	۱۷.۸۶۸	۳۷۵	۱۸.۰۶۲	۵۱۰
۵۸	۲۳.۵۳۸	۴۰۰	۲۱.۶۷۵	۴۴۰
۵۹	۴۲.۱۹۴	۴۸۳	۳۲.۸۶۰	۷۵۶
۶۰	۱۶.۲۷۶	۲۸۱	۱۴.۴۰۶	۲۴۹
۶۱	۱۱.۲۶۸	۲۳۱	۹.۱۲۹	۴۳۸
۶۲	۹۴.۹۳۵	۶۹۵	۶۲.۸۸۳	۱.۰۰۱
۶۳	۴۰.۵۵۹	۱.۳۴۴	۳۳.۰۳۱	۱.۶۰۸
۶۴	۶۰.۵۱۱	۴۸۱	۳۸.۳۹۹	۸۳۰
۶۵	۵۶.۷۴۰	۱.۰۱۰	۴۵.۴۳۰	۱.۱۰۴
۶۶	۱۰۴.۸۴۱	۱.۴۹۷	۹۸.۷۲۲	۱.۸۵۲
۶۷	۴۸.۸۹۱	۷۲	۳۵.۷۸۳	۸۴
۶۸	۸.۱۴۶	۲۲۹	۷.۷۷۴	۳۵۴

بررسی منابع بودجه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

مصوب ۱۳۹۸			مصوب ۱۳۹۹			کد استان
اختصاصی	عمومی	کل	اختصاصی	عمومی	کل	
۳۹	۶.۴۴۰	۶.۴۷۹	۲۲۶	۶.۹۱۳	۷.۱۳۹	۶۹
۴۶۰	۸.۶۶۵	۹.۱۲۵	۳۲۱	۱۰.۳۹۴	۱۰.۷۱۴	۷۰
۲۷۷	۵.۸۰۹	۶.۰۸۶	۱۸۵	۶.۵۶۰	۶.۷۴۵	۷۱
۳۲	۲.۸۴۶	۲.۸۷۸	۳۶	۲.۸۴۱	۲.۸۷۷	۷۲
۱۳۶	۱۲.۲۶۴	۱۲.۴۰۱	۱۶۴	۲۱.۷۶۶	۲۱.۹۲۹	۷۳
۲۶۳	۳.۵۹۵	۳.۸۵۸	۱۵۹	۵.۸۶۵	۶.۰۲۴	۷۴
۶۵	۳.۶۲۸	۳.۶۹۴	۵۳	۵.۱۰۲	۵.۱۵۵	۷۵
۸۴	۷.۷۹۶	۷.۸۸۰	۱۱۳	۸.۸۸۳	۸.۹۹۷	۷۶
۷۰۵	۲۳.۳۴۹	۲۴.۰۵۵	۳۳۴	۲۸.۹۴۵	۲۹.۲۷۹	۷۷
۱۵	۳۳.۶۶۴	۳۳.۶۷۹	۲۷۱	۴۷.۶۲۲	۴۷.۸۹۳	۷۸
۲.۴۹۹	۶۸۰.۹۰۳	۶۸۳.۴۰۲	۳.۲۶۵	۸۷۰.۵۳۶	۸۷۳.۸۰۰	۷۹
۲۳۰	۵.۸۰۸	۶.۰۳۸	۱۵۲	۶.۳۰۳	۶.۴۵۴	۸۰
۶۰۴	۹.۱۹۶	۹.۸۰۱	۵۸۰	۱۱.۳۷۹	۱۱.۹۶۰	۸۱
۱۸۹	۲۰.۴۴۳	۲۰.۶۳۲	۱۶۷	۲۴.۲۶۴	۲۴.۴۳۱	۵۶
۲۳۱	۶.۷۰۹	۶.۹۴۰	۲۳۵	۷.۶۴۸	۷.۸۸۳	۵۷
۲۱۴	۴.۳۷۸	۴.۵۹۳	۱۱۴	۴.۳۵۷	۴.۴۷۱	۵۸
۱۳۷	۴.۰۸۸	۴.۲۲۵	۱۰۱	۴.۲۰۳	۴.۳۰۴	۵۹
۴۳۷	۲۶.۱۶۵	۲۶.۶۰۱	۵۲۷	۳۴.۷۳۲	۳۵.۲۵۹	۶۰
۱۶.۱۶۰	۱.۳۰۵.۷۱۳	۱.۳۲۱.۸۷۳	۱۴.۳۶۴	۱.۶۷۱.۷۷۰	۱.۶۸۶.۱۳۵	کل
-	-	%۲۵,۴	-	-	%۲۵,۹	*
-	-	%۵۵,۳	-	-	%۵۸,۴	**

* نسبت به منابع بودجه عمومی ** نسبت درآمدهای عمومی
 مأخذ: قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۳۹۸، سازمان برنامه بودجه کشور

درآمدهای مصوب استانی به تفکیک عمومی - اختصاصی برای دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ به شرح زیر است.

جدول ۲۹: درآمدهای استانی به تفکیک عمومی - اختصاصی طی دوره ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ / میلیارد ریال / ادامه

مصوب ۱۳۹۵			مصوب ۱۳۹۶			مصوب ۱۳۹۷			کد استان
اختصاصی	عمومی	کل	اختصاصی	عمومی	کل	اختصاصی	عمومی	کل	
۲۰۶	۱۶.۴۲۳	۱۶.۶۲۸	۲۸۱	۱۷.۹۵۰	۱۸.۲۳۱	۳۳۶	۱۸.۹۰۱	۱۹.۲۳۷	۵۶
۱۹۶	۱۰.۹۴۴	۱۱.۱۴۰	۳۰۱	۱۱.۹۶۲	۱۲.۲۶۳	۳۵۱	۱۳.۶۷۴	۱۴.۰۲۵	۵۷
۳۴۵	۱۴.۸۵۵	۱۵.۲۰۰	۴۲۹	۱۵.۶۵۹	۱۶.۰۸۸	۳۷۴	۱۶.۶۵۷	۱۷.۰۳۱	۵۸
۳۵۴	۲۱.۶۵۵	۲۲.۰۰۹	۵۰۱	۲۳.۶۶۹	۲۴.۱۷۰	۴۸۱	۲۴.۹۸۸	۲۵.۴۶۹	۵۹

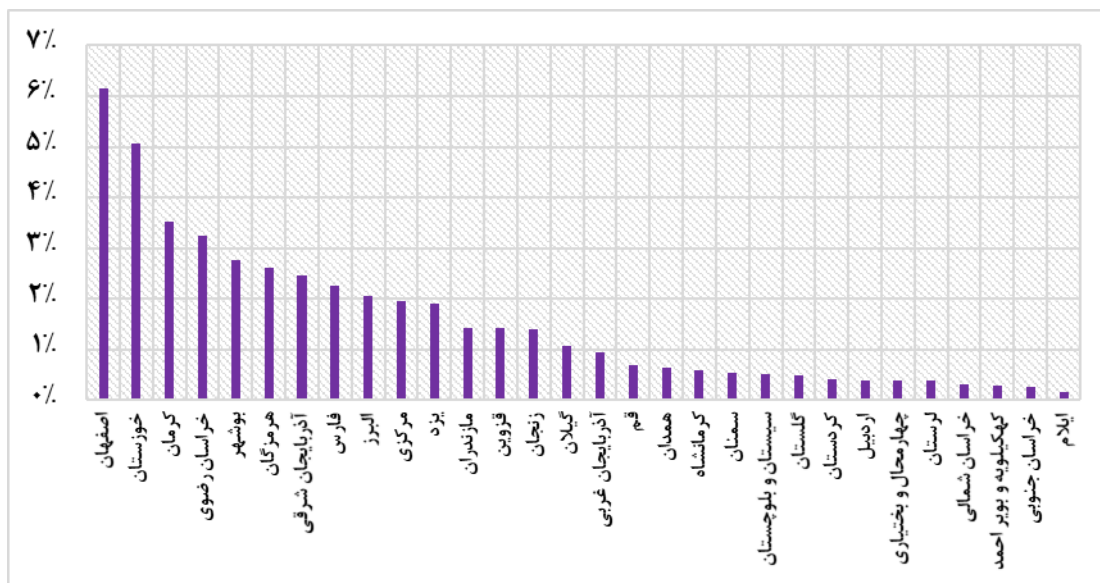
مصوب ۱۳۹۵			مصوب ۱۳۹۶			مصوب ۱۳۹۷			کد استان
اختصاص ی	عمومی	کل	اختصاص ی	عمومی	کل	اختصاص ی	عمومی	کل	
۲۳۲	۹,۳۳۳	۹,۵۶۵	۲۷۵	۱۰,۰۳۸	۱۰,۳۱۳	۲۸۰	۱۰,۹۴۲	۱۱,۲۲۲	۶۰
۱۹۱	۵,۹۷۱	۶,۱۶۲	۲۴۷	۶,۵۲۶	۶,۷۷۴	۲۹۱	۶,۷۵۷	۷,۰۴۸	۶۱
۳۴۲	۳۹,۵۱۸	۳۹,۸۶۰	۴۳۸	۳۹,۸۶۲	۴۰,۲۹۹	۵۰۲	۴۵,۵۶۵	۴۶,۰۶۷	۶۲
۷۱۵	۲۱,۳۱۷	۲۲,۰۳۳	۷۰۵	۲۲,۷۱۵	۲۲,۴۲۰	۱,۰۵۲	۲۵,۹۶۵	۲۷,۰۱۷	۶۳
۲۸۵	۲۰,۰۴۶	۲۰,۳۳۰	۳۲۰	۲۱,۹۱۰	۲۲,۲۳۰	۴۱۹	۲۵,۰۴۵	۲۵,۴۶۴	۶۴
۴۲۵	۲۹,۸۷۲	۳۰,۲۹۷	۴۹۷	۳۲,۴۷۸	۳۲,۹۷۴	۵۴۳	۳۵,۴۷۳	۳۶,۰۱۶	۶۵
۸۱۱	۶۲,۰۰۰	۶۲,۸۱۱	۱,۱۳۲	۶۳,۲۵۶	۶۴,۳۸۸	۱,۳۵۳	۷۱,۰۵۰	۷۲,۴۰۳	۶۶
۷۵	۲۲,۲۷۲	۲۲,۳۴۷	۹۵	۲۴,۳۴۳	۲۴,۴۳۸	۱۰۵	۲۷,۸۲۶	۲۷,۹۳۱	۶۷
۹۶	۵,۳۵۸	۵,۴۵۵	۱۷۵	۵,۶۰۷	۵,۷۸۲	۲۶۷	۵,۹۷۸	۶,۲۴۵	۶۸
۱۵۵	۴,۲۹۸	۴,۴۵۳	۲۰۴	۴,۳۶۲	۴,۵۶۵	۲۵۵	۴,۹۸۶	۵,۲۴۰	۶۹
۲۱۱	۵,۸۹۲	۶,۱۰۲	۲۶۷	۶,۰۲۴	۶,۲۹۱	۳۱۰	۶,۵۶۰	۶,۸۶۹	۷۰
۱۳۳	۳,۸۸۰	۴,۰۱۳	۲۱۷	۴,۲۳۳	۴,۴۵۰	۲۴۷	۴,۵۳۲	۴,۷۷۸	۷۱
۳۲	۱,۸۳۳	۱,۸۶۵	۳۶	۲,۰۰۴	۲,۰۴۰	۴۰	۲,۱۶۸	۲,۲۰۸	۷۲
۹۸	۶,۶۹۰	۶,۷۸۸	۱۱۸	۷,۳۱۲	۷,۴۳۰	۱۳۸	۸,۳۵۸	۸,۴۹۶	۷۳
۷۶	۲,۴۲۳	۲,۴۹۹	۱۰۷	۲,۶۴۸	۲,۷۵۵	۱۷۶	۲,۹۲۸	۳,۱۰۴	۷۴
۳۲	۲,۲۳۱	۲,۲۶۳	۴۲	۲,۴۳۸	۲,۴۸۰	۴۶	۲,۷۸۷	۲,۸۳۳	۷۵
۴۹	۵,۳۲۹	۵,۳۷۸	۸۱	۵,۴۷۵	۵,۵۵۶	۸۴	۵,۷۹۳	۵,۸۷۷	۷۶
۲۶۱	۱۲,۵۴۱	۱۲,۸۰۲	۳۷۹	۱۳,۷۰۸	۱۴,۰۸۷	۴۵۲	۱۵,۶۶۹	۱۶,۱۲۱	۷۷
۶۷	۲۱,۲۲۵	۲۱,۲۹۲	۱۰۷	۲۳,۱۹۹	۲۳,۳۰۶	۱۸۴	۲۴,۳۰۶	۲۴,۴۹۰	۷۸
۱,۸۷۹	۳۸۲,۷۶۴	۳۸۴,۶۴۳	۲,۴۶۱	۴۲۹,۳۹۳	۴۳۱,۸۵۴	۳,۰۴۵	۵۰۴,۲۴۴	۵۰۷,۲۹۰	۷۹
۱۰۸	۳,۷۶۹	۳,۸۷۷	۱۴۷	۴,۱۱۹	۴,۲۶۷	۱۵۴	۴,۴۷۶	۴,۶۳۰	۸۰
۲۷۲	۵,۴۷۳	۵,۷۴۵	۳۵۱	۵,۹۸۳	۶,۳۳۴	۴۰۲	۶,۸۳۹	۷,۲۴۰	۸۱
۱۸۳	۱۲,۵۲۵	۱۲,۷۰۸	۲۱۳	۱۳,۶۹۰	۱۳,۹۰۳	۲۲۷	۱۵,۶۴۹	۱۵,۸۷۵	۵۶
۱۲۳	۴,۲۳۲	۴,۳۵۵	۱۶۹	۴,۶۲۶	۴,۷۹۵	۱۹۱	۵,۲۸۸	۵,۴۷۹	۵۷
۵۶	۳,۱۴۷	۳,۲۰۳	۱۰۷	۳,۰۸۲	۳,۱۸۹	۱۳۳	۳,۳۷۵	۳,۵۰۸	۵۸
۷۷	۲,۲۳۴	۲,۳۱۲	۹۸	۲,۴۴۲	۲,۵۴۰	۹۵	۲,۷۹۲	۲,۸۸۷	۵۹
۳۸۷	۱۵,۹۳۲	۱۶,۳۱۹	۵۸۱	۱۷,۴۱۳	۱۷,۹۹۴	۵۴۹	۱۹,۹۰۵	۲۰,۴۵۴	۶۰
۸,۴۷۱	۷۷۵,۹۸۳	۷۸۴,۴۵۵	۱۱,۰۸۱	۸۴۸,۱۲۵	۸۵۹,۲۰۶	۱۳,۰۸۰	۹۶۹,۴۷۳	۹۸۲,۵۵۵	کل
-	-	%۲۳,۴	-	-	%۲۱,۵	-	-	%۲۲,۱	*
-	-	%۴۹,۸	-	-	%۴۹,۴	-	-	%۴۵,۴	**

* نسبت به منابع بودجه عمومی ** نسبت درآمدهای عمومی

مأخذ: قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۷، سازمان برنامه بودجه کشور

نمودار (۱۵) سهم هر استان از کل درآمدهای استانی به جز تهران^۱ را در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود استان‌های اصفهان، خوزستان، کرمان و خراسان رضوی به ترتیب بالاترین سهم را در تأمین درآمدهای استانی دارند. به بیان دیگر، استان‌های مزبور با تهران روی هم رفته بیش از هفتاد (۷۰) درصد درآمدهای استانی را در بر می‌گیرند. همچنین، استان‌های ایلام، خراسان جنوبی و کهگیلویه و بویراحمد پایین‌ترین میزان درآمدهای استانی را تأمین می‌کنند.

نمودار ۱۵: سهم هر استان به جز تهران از کل درآمدهای استانی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ درصد
 مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ (گزارش بودجه‌های استانی)

۱. سهم درآمدهای استان تهران از کل درآمدهای استانی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ حدود پنجاه و چهار (۵۴) درصد برآورده شده است. به همین منظور برای امکان پذیر بودن نمایش سهم سایر استان‌ها در نمودار (استان‌های با سهم کمتر) استان تهران نشان داده نشده است. به بیان دیگر، در صورت نمایش استان تهران، بیشتر استان‌ها در نمودار دیده نخواهد شد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

منابع بودجه عمومی دولت در لایحه سال ۱۴۰۰، ۹،۲۹۸ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که سهم درآمدهای عمومی سی و هشت (۳۸) درصد، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای بیست و هفت (۲۷) درصد و واگذاری دارایی‌های مالی سی و پنج (۳۵) درصد در نظر گرفته شده است. همچنین، بالاترین تغییرات به ترتیب مربوط به «واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای» و «واگذاری دارایی‌های مالی» است. به بیان دیگر، رشد واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای حدود صد و ده (۱۱۰) درصد و منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی حدود هفتاد (۷۰) درصد است. در میان اجزای واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای؛ منابع حاصل از نفت و فرآورده نفتی، حدود دویست و پنجاه (۲۵۰) درصد افزایش یافته است، در حالی که منابع حاصل از «فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول» قریب به پنجاه (۵۰) درصد کاهش یافته است.

در میان اجزای واگذاری دارایی‌های مالی نیز، منابع حاصل از «واگذاری شرکت‌های دولتی» بالاترین میزان تغییرات برای آن پیش‌بینی شده است. به بیان دیگر، از حدود صد و پانزده (۱۱۵) هزار میلیارد ریال به نهصد و پنجاه هزار میلیارد افزایش پیدا کرده است. همچنین، رشد منابع حاصل از فروش و واگذاری انواع اوراق اسلامی چهل و دو (۴۲) درصد پیش‌بینی شده است.

درآمدهای کل استان‌های کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، حدود بیست و سه (۲۳) درصد منابع بودجه عمومی را شامل می‌شود. به بیان دیگر، شصت و هفت (۶۷) درصد درآمدهای عمومی از استان‌های کشور وصول خواهد شد. استان تهران به‌تنهایی پنجاه (۵۰) درصد این درآمدها را پوشش می‌دهد. همچنین، سهم درآمدهای اختصاصی از کل درآمدهای استانی، کمتر از یک (۱) درصد است. با توجه به بررسی اینکه در گزارش حاضر منابع بودجه عمومی از چند منظر مورد واکاوی قرار گرفت به منظور افزایش تحقق‌پذیری منابع لایحه در سال آتی پس از تبدیل آن به قانون پیشنهاد می‌شود، از بیش‌برآوردی منابع به طور جدی پرهیز شود؛ زیرا در صورت عدم تحقق آن، سهم استقراض منابع بودجه افزایش خواهد یافت که یکی از مهم‌ترین برون‌دادهای آن مالیات توری و مقروض نمودن دولت خواهد شد. در مورد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی نیز باید ظرفیت دولت‌های آینده در بازپرداخت آن و ظرفیت جذب آن در اقتصاد مورد توجه واقع شود. در مورد منابع پیش‌بینی شده از محل فروش و صادرات نفت و فرآورده‌های نیز بهتر است، رفع تحریم‌ها و امکان مجدد صادرات یا پیش‌فروش داخل به عنوان سقف دومی برای منابع بودجه در نظر گرفته شود و با توجه به واقعیت‌های موجود، منابع و محل خرج آن پیش‌بینی شود.

منابع

سازمان برنامه و بودجه کشور:

- قوانین بودجه‌های سنواتی کل کشور از سال ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۹،
  - لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور
  - گزارش‌های عملکرد قانون برنامه پنجم و ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
  - قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
- شاکری، عباس (۱۳۹۵). مقدمه‌ای بر اقتصاد ایران، تهران: رافع.
- کاکائی جمال، تیموری یونس، حسنی حسین (۱۳۹۹)، بررسی تجارب کشورهای همجوار پیرامون شیوه‌های تأمین مالی کسری بودجه و درس‌هایی برای اقتصاد ایران، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- کاکائی، جمال، محمد کارکن (۱۳۹۸). گزارش حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کشور، مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- کردیچه، محمد (۱۳۹۷)، بودجه و قاعده‌مندی سیاست مالی، تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۸). گزارش «بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور؛ منابع بودجه»، شماره مسلسل ۱۶۷۷۱.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۸). گزارش «لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور نکاتی پیرامون انضباط مالی»، شماره مسلسل ۲۳۰۰۷.